

به‌رجه‌سته‌بوونا مملانا هیژین هه‌قدژین دراماتیکی د داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران) دا - ب نموونه‌یا جورین مروّقه‌ دژی خو و مروّقه‌ دژی مروّقی -

شقان قاسم حسن^{1*} و عبدالله عزیز خالد (ناگرین)²

¹ پشکا زمانی کوردی، کۆلیژا زانستین مروّقیه تی، زانکویا زاخۆ، هه‌ریمی کوردستان - عێراق.

² پشکا زمانی کوردی، کۆلیژا زمان، زانکویا سه‌لاحه‌دین، هه‌ریمی کوردستان - عێراق.

وه‌رگرتن: 2018/08 په‌سه‌ندکردن: 2018/10 به‌لافکرین: 2018/12 <https://doi.org/10.26436/2018.6.4.420>

پوخته:

داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران)*، وه‌کو داستانه‌کا نه‌ده‌بیانا کلاسیکا کوردی، خودان گه‌له‌ک ساخله‌ت و تاییه‌تمه‌ندیین دراماییه‌ کو د شیاندنا هه‌یه به‌رجه‌سته‌بوونا پراڤیا توخم و ته‌کنیکین درامایی تیدا ده‌ستنیشان بکه‌ین. توخمی گرنگی مملانا دراماتیکی، ب گه‌وه‌ر و هه‌بوونا درامایی ده‌یته هه‌ژمارتن کو بیی ئه‌فی توخمی، ده‌قی درامایی چ تام، باندۆر و بالکیشیا خو نینه و بی بی گیانه؛ چونکی توخمی مملانییه‌ کو ژیان و زیندووویی ده‌ته ده‌قی درامایی و که‌له‌ژان، سه‌ره‌نجراکیشی و داغباربوونی تیدا دروست دکه‌ت.

سروشتی دراماتیکی بی ئه‌فی داستانی ژێ، ده‌رگه‌هی ئه‌وی چه‌ندی بۆ فه‌کۆله‌ران فه‌دکته‌ت، کو بشیین وه‌کو ده‌قه‌کی درامایی سه‌ره‌ده‌ریی لگه‌ل بکه‌ین. ب تاییه‌تی ژێ، توخمی مملانا دراماتیکی کو گه‌له‌ک به‌یژی د ئه‌فی داستانییه‌ به‌رجه‌سته و خویا دبیت. مملانا دراماتیکی لدویف سروشت، چه‌مک و په‌وشا خو، دابه‌شی لسه‌ر چه‌ندین جوران دبیت، مینا: (جورێ تیگه‌هی مملانی بی به‌رجه‌سته، جورێ چۆنیه‌تیا مملانی و جورێ هه‌بوونا هیژا هه‌قدژ. مه‌ ژێ جورێ "هه‌بوونا هیژا هه‌قدژ" هه‌لبژارتیه؛ چونکی ئه‌ف جورێ مملانا دراماتیکی، زۆرتتر ژ جورین دیتر لگه‌ل سروشت و ناقه‌پۆکا ئه‌فی داستانییه‌ دگونجیت. له‌و‌را مه‌ که‌ره‌ستی فه‌کۆلینا خو ژ ئه‌فی داستانی، لژیر نافونیشانی "به‌رجه‌سته‌بوونا مملانا هیژین هه‌قدژین دراماتیکی د داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران) دا - ب نموونه‌یا جورین مروّقه‌ دژی خو و مروّقه‌ دژی مروّقی -"، هه‌لبژارت.

په‌یفین سه‌ره‌کی: شیخێ سه‌نعان، مملانا دراماتیکی، جورین مملانی، مروّقه‌ دژی خو، مروّقه‌ دژی مروّقی.

1. پیشه‌کی

1.1. نافونیشانی لیکولینی:

ئه‌ف لیکولینه لژیر نافونیشانی (به‌رجه‌سته‌بوونا مملانا هیژین هه‌قدژین دراماتیکی د داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران) دا - ب نموونه‌یا جورین مروّقه‌ دژی خو و مروّقه‌ دژی مروّقی - یه.

2.1. ریپازا لیکولینی:

ئه‌ف لیکولینه ل دویف سروشتی لیکولینی و شروقه‌کرنا وئ، ل په‌ی ریپازا وه‌سفی - شروقه‌کاری هاتیه ئه‌نجامدان.

3.1. سنووری لیکولینی:

سه‌باره‌تی سنووری فی لیکولینی، بننی د چارقه‌فی داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران) دابه‌.

4.1. گرنگی بابه‌تی:

گرنگی لیکولینکرنا ئه‌فی بابه‌تی د وئ چه‌ندییه، کو داستانا "شیخێ سه‌نعان" یا (فه‌قیی ته‌یران) وه‌کو داستانه‌کا ئه‌ده‌بی که‌فتی کوردی، خودان گه‌له‌ک بنه‌ما و تاییه‌تمه‌ندیین دراماتیکیه، کو د هه‌موو به‌ره‌مین هه‌فشیوه‌دا ئه‌ف چه‌نده به‌رجه‌سته نابیت، ئانکو ئه‌م دکارین ژ گه‌له‌ک لایه‌نین جیاوازیین دراماتیکیه لیکولینی لئ بکه‌ین، که‌واته چ د بیافی توخم یان ژێ ته‌کنیکین دراماتیکیین وه‌کو (دیالۆگ، مۆتۆلۆگ، پویدان، ده‌م، جه، مملانی، گری و... هتد) دا، وه‌کو ده‌قه‌کی به‌یژی درامایی سه‌ره‌ده‌ریی لگه‌ل بکه‌ین و ئه‌فی داستانی وه‌کو که‌ره‌سته‌یه‌کی خافی ده‌وله‌مه‌ندی لیکولینکرنی مفای ژێ وه‌رگرین و بیخینه ل ژیر تیرۆشکین شلۆقه‌کرنا هه‌سه‌نگاندنن زانستی - ئه‌کادیمی.

5.1. پشکین لیکولینی:

ژیلی پیشه‌کی و ئه‌نجامان، فه‌کۆلینا مه‌ چه‌ند ته‌وه‌ر و سه‌ره‌بابه‌تان بخوه‌فه دگریت، کو ب ئه‌فی شیوه‌بی ل خوارینه:
- مملانا درامایی:

* فه‌کوله‌ری به‌رپرس.

- په‌یف و زاراډ
- چه‌مکی مملانی و مملانا دراماتیکی
- پیناسین مملانا دراماتیکی
- پؤل و گرنګیا مملانا دراماتیکی
- جورین مملانا دراماتیکی:
- دابه‌شبوونا مملانا دراماتیکی لدویف هه‌بوونا هیژا هه‌څډ:
- مملانا مروډ دژی خو،
- مملانا مروډ دژی مروډی.

2. مملانا درامایی

مملانی وه‌کو توخمه‌کی هه‌ستیار و خودان باندور د ناڤا ده‌قین دراماییدا، خودان کارتیکرنه‌کا گه‌وره‌یه لسه‌ر توخم و ته‌کنیکین دیترین درامایی. ده‌سټپیک ب شیوه‌یه‌کی گشتی و به‌رفره‌هی دی لسه‌ر ئە‌فی توخمی مملانی ژ هه‌موو لایه‌نافه — د ناڤا ده‌قی درامایی — پاره‌ستین. هه‌لبه‌ت ده‌سټپیک‌کی ژی پیویسته ده‌رباره‌یی ره‌گ، پيشال و په‌چه‌له‌کی ئە‌فی په‌یفی، رونه‌کرنه‌کی بده‌ین و پاشان د ته‌ور و پاژین دیترا د به‌رفره‌هی لسه‌ر ئە‌فی توخمی بناخفین.

2.1. په‌یف و زاراډ:

سه‌باره‌تی په‌یفا (Conflict)⁽¹⁾ کو به‌رامبه‌ری په‌یفا (مملانی) یا کوردیه، ره‌گ و پيشالی ئە‌فی په‌یفی څه‌دگه‌پن بۆ په‌یفا (Confligere) کو کاره‌کی لاتینیه و ب واتایا (په‌څچوون، لیدانا ئیکودوو و په‌څچوونا لگه‌ل هه‌څدوو)⁽²⁾ ده‌یت. هه‌روه‌ها په‌یفا (Conflict) هنده‌ک واتایین دی ژی دده‌ت، کو د هنده‌ک زمانین دیترین هه‌روپیدا ده‌یته بکاره‌ینان و نه‌و ژی جاره‌کا دی هه‌ر په‌گی وئ څه‌دگه‌پنن بۆ کارئ لاتینی (Confligere) که‌واته بۆ مه‌خویا بوو په‌چه‌له‌کی ئە‌فی په‌یفی بۆ کارئ (Confligere) لاتینی دزڅریت، کو ب واتایا (په‌څچوون، لیدان و سه‌ره‌نچراکیش) ده‌یت. د زمانئ عه‌ره‌بیدا په‌یفا (الصراع)⁽³⁾ و د زمانئ فارسیدا ژی په‌یفا (کشمکش) ده‌یته بکاره‌ینان.⁽⁴⁾ ئە‌فه‌ه‌و په‌یفن کو بۆ ئە‌فی زاراډی د ئە‌قان زماناندا ده‌ینه بکاره‌ینان.

سه‌باره‌تی ئە‌فی زاراډی د زمانئ کوردیدا، چه‌ندین په‌یفین جوراوجور و جیاواز بۆ ده‌ینه بکاره‌ینان، بۆ ئە‌فی مه‌رمی ژی دی ئامازئ ب چه‌ندین ژ هه‌وان په‌یقان که‌ین، کو د هنده‌ک ژ گرنګترین فه‌ره‌ه‌نگین جوراوجورین کوردی — چ کوردی ب کوردی بن، یان ژی زمانین دیتر بۆ زمانئ کوردی و ب پیچه‌وانه ژی — دا بۆ ئە‌فی زاراډی ده‌ینه بکاره‌ینان: ((مملانی، هه‌څرکی، پکه‌به‌ری، زورانی، به‌ره‌به‌کانی، به‌ر په‌ک که‌وتن، زورانبازی، پکه‌به‌ری، شه‌رکردن، به‌یه‌کدادان، شه‌په‌نېخ، مشتومر، قه‌رقه‌شه، خه‌رخه‌شه، که‌شماکه‌ش، جه‌نگ کردن، نه‌گونجان، کیشه و به‌رده، گه‌لش، کیشه و هه‌را، که‌شاکه‌ش، دووبه‌ره‌کی، به‌ره‌نگاری، کیشمه‌کیش، که‌شمه‌که‌ش و... هتد))⁽⁵⁾

2.2. چه‌مکی مملانی و مملانا دراماتیکی:

به‌ری کو ئە‌م باس ل چه‌مکی مملانا دراماتیکی بکه‌ین، ئە‌گه‌ر سه‌ره‌نجا خو بده‌ینه ئیکه‌مین مملانا د هه‌بوونیدا رویدای کو نه‌و ژی به‌ری ئافراندنا مروډیه، ب پشتبه‌ستنا ب بچوونا ئایینی، بۆ ئە‌وئ مملانا کو څه‌دگه‌پته‌څه دناڅه‌را فریشته‌یان و ب تابه‌تی ژی ئیلبیسی، لگه‌ل خودایی مه‌زن، ده‌می خودایی گه‌وره دبیزیت من ده‌یت خه‌لیفه و جینشینه‌کی بۆ خو دانمه لسه‌ر پووی ئە‌ردی: ﴿واذ قال ربك للملئكة اني جاعل في الارض خليفة قالوا اتجعل فيها من يفسد فيها ويسفك الدماء ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك قال اني اعلم ما لا تعلمون﴾⁽⁶⁾ ئانکو: ((ده‌می خودایی ته‌گوتیه فریشته‌یان، ئە‌ز دی جینشینه‌کی ب سه‌ر ئە‌ردی ئیخ، فریشته‌یان گوت: ئە‌ری تو دی وی ئیخیه سه‌ر ئە‌ردی یئ کو خرابیی تیدا بکه‌ت و خوینی بریزیت و ئە‌م ب چه‌مدا ته‌تسه‌ب و ته‌قدیسا ته‌دکه‌ین، خودایی مه‌زن گوت: راستیان ئە‌ز دزانم و هوین نزانن.)) هه‌لبه‌ت ب پشتبه‌ستنا ب ئە‌فی ئایه‌تی ئە‌م دشین بیژین کو ئیکه‌مین به‌رژه‌نگین "مملانی" به‌ری ئە‌فراندنا مروډی د هه‌بوونیدا، ژ څیرئ ده‌ست پئ دکه‌ت، ئە‌و ژی مملانا جورئ ناخفتنی یان ژی بیژین قسه‌کرنیته دناڅه‌را خودایی مه‌زن و فریشته‌یاندا، کو ئە‌ف مملانه د به‌رده‌وامییدا، ئانکو پشتی گوهداری و ملکه‌چوونا هه‌موو فریشته‌یان ژبو کرنوشبرئ بۆ ئە‌فراندیی خودی کو (ئاده‌م س. خ) ژبلی ئیلبیسی، دناڅه‌را ئە‌وی و خودایی مه‌زندا گه‌رم و گوپ و به‌یزتر لیده‌یت، حه‌تا ئە‌و شولا خو دکه‌ت و (ئاده‌م و حه‌وایی) دخاپینیت. هه‌لبه‌ت وه‌کو یا خویا فریشته‌یین خودی ژی دزانن کو هه‌بوون مروډی، ئانکو ژدایکبوون و دروستبوونا مملانی، ئە‌و ژی ده‌می دبیزن: "ئە‌ری تو دی وی ئیخیه سه‌ر ئە‌ردی یئ کو خرابیی تیدا بکه‌ت و خوینی بریزیت؟! " که‌واته ئە‌م دکارین بیژین ده‌ره‌نجامئ مملانی و هه‌څرکیانه کو خوینرژتن دروست دبیت. هه‌ر د به‌رده‌وامیا ئە‌فی پرسوسیدئا و پشتبه‌ستن ب ژیده‌رین ئایینی، ل سه‌ره‌تایا هه‌بوونا زین و ژیارئ لسه‌ر پووی ئە‌ردی، ئیکه‌مین مملانا مه‌زن کو رویدابیت، هه‌ر وه‌کو قورئانا پیروز د سووره‌تا (ئله‌مائیده) دا، ل ئایه‌تین (27 — 30) وی هه‌څرکیا

پیشکشکر "چونکی بیی هه بوونا ئە فی توخمی، توخم و ته کنیکین دیت نر و پۆلی خۆ بی کاریکر نابیت و نه شین بینه جهی بهرده وامی پیدانا ئە فی پروسسیسا زنجیره یی.

سهره تاپا سهره لانا چه مکی مملانا دراماتیکی د هونه ری درمایدنا - کو حتا پۆزا ئە فرۆ هاتبیته پاراستن و وه کو به لگه یه کی تو مارکی لهر ده ست بیت و نها ژی بهیته نواندن و پیشکشکر - بۆ ئیکه مین جار هه دگه ریت بۆ وی ده فی تراژیدیا یی یونانی ب نا فی "فارسه کان" یان "The Persians" یا (ئه سخیلوس)، کو ئە و ژی هه ژ که تواری ژیا نا راسته قینه یا سهرده می خۆ، ئانکو شه ری سالا میس* وه رگرتیه، کو دبیته ده ستی کا خویا بوونا چه مک و تیگه می مملانی د ده فی درامایا جیهانیدا،⁽¹⁴⁾ هه روا جهی ئاماژه پیدانیه هه ب هه ول و ماندییوونا (ئه سخیلوس) بوویه، کو پروسسیسا تیگه می مملانی د درامایا یونانیدا گه شه کرنی بخۆفه ببینیت، ئە و ژی هه وه کو به ری نها مه ئاماژه پیکی ب زیده کرنا ئە کته ری دووی بۆ تراژیدیا یی کو دگوتنی (دیوتریگونیست) و بقی چه ندی ئوتوماتیکه ن پۆلی کۆرسی کیم بوو و ده ره نه جمای دیا لگا دنا فبه را ئە وان هه ردوو کاره کته راندا، چه مکی مملانی وه کو توخمه کی درامای پتر به رجه سته و کاریگه رتر دبیت. که واته بقی شیوه یی چه مک و تیگه می مملانا دراماتیکی به ره به ره و لدویف قوناغین جورا و جورین میژوی گه شه کریه، تاکو وه کو خودان باندورتین و کومفه که را به یز و هه ستیارا هه مو توخم و ته کنیکین دیتین درامای لئ بهیته.

2.3. پیناسین مملانا دراماتیکی:

بی گو مان مملانی وه کو توخمه کی کاریگه ر د ئە ده بیاتیدا ب گشتی و د ئە ده با دراماییدا ب تاییه تی، گه له ک پیناسین جورا و جور بۆ هاتینه کرن، پیناسا مملانی د گشتگیرترین تیگه می خۆ د ئە ده بیاتیدا، بریتیه ژ (ئو هه فرکیا د ره وشه کیدا دنا فبه را کاره کته ران یان دژیه ریا راستیا کاره کته راندا - د دراما و ئە ده بیاتا داستانی و هه روه ها چیرۆکه شیعراندا - دبیزنی مملانی...)⁽¹⁵⁾ وه کو ژ ئە فی پیناسی بۆ مه خویا دبیت، ئە فه پیناسه کا گشتگیره بۆ هه مو جور و ژانرین ئە ده بی و بنیاتی وی لسه ره بوونا ناکۆکی، هه فرکی و هیزه کا هه فدژ دنا فبه را کاره کته راندا هاتیه ئافا کرن، که واته هه بوونا کاره کته ری ب مه رچی سهره کیی ئە فی پروسسیسی دهیته ل قه له مدان. ئە فه پیناسا مملانی د ئە ده بیاتیدا ب گشتی، به لام پیویسته بهیته تیپینیکرن پیناسه کرنا ئە فی توخمی گرنگ و هه ستیار د دراماییدا یی جیاوازه ژ هه ردوو جورین دیتین ئە ده بی، ئانکو ئە ده بیاتا داستانی و شیعی "چونکی له وانه یه مملانی د جورین ناقبریدا هند کاریگه ری و ژالبوون لسه ره ره می ئە ده بی ((کو بتنی ژبۆ خویندنه وه یی دهینه به ره فکر، تاک ره هه ندانه ترن ب به راورد لگه ل درامای یا کو خودان پلین جوره به جورین ده ربیرین و اتایینه و پیشچا ف بوونا وی - پویدانا

دنا فبه را کورین ئاده م (س. خ) قابیل (قائن: خاوه ندار) و هابیل هه دگرتیت، کان ی ب چ شیوه یی قوربان یی هابیلی ژلای خودای مه زنه هه یته قه بوولکرن و یی قابیلی ناهیته قه بوولکرن، ده ره نه جمای وی چه ندی قابیل برایی خۆ هابیلی دکوژیت، ئە فه ژی دبیته ئیکه مین هه فرکیا مه زن و کریارا کوشتنی، ده ره نه جمای هه فرکیا دنا فبه را دوو مرقاندا - کو ژ مملانا جوری لوه کیی گوتنی ده ستی پدکته و ب مملانا لوه کیا جه سته یی ب داوی دبیت -

بی گو مان بقی چه ندی ئە م دشین بیژین چه مکی مملانی د هه بوون و ژیا نا مرقابه تییدا، ژ ئە فان بۆ جوونین ئایینی سهره له دده ت کو دبنه هه وینی تیگه می گشتی هه فرکی و مملانی، هه ره وه کو چاوانی د ئە ده بیاتیدا ب گشتی و د دراماییدا ژی ب تاییه تی، تیگه ه و چه مکی مملانی ئانکو (پویروپیوون و لیکه هفتنا دوو هیژین دژیه ر لگه ل هه فدوو)⁽⁷⁾ (رضا بره نی) د په رتو کا "قصه نویسی" دا، بقی ره نگی چه مکی مملانی دده ته خویانیکرن ((مملانی، پویروپیوونا دوو هیژان، به ره له ستکاری به رامبه ری هه فدوویه" مملانی، سه نگره بنه دیا دوو هه فرک و دوو هیژین دژیه ره" مملانی ئاماده ییا زهینی یا دوو هیژانه))⁽⁸⁾ که واته لده ف وی بنیاتی تیگه می مملانی لسه ره هه بوونا دوو هیژین دژیه ره و هه فرک هاتیه ئافا کرن. د دراماییدا ژی (به بی مملانی نیوان دوو به ره ی دژیه یه ک، بوونی نه یه))⁽⁹⁾ ئانکو مه رجه کی سهره کی ژبۆ ماهیه تا درامای، هه بوونا ئە وان دوو هیژین دژیه ره و هه ژ ئاراسته یه "چونکی دراما هه رده م ((هه لگری دوالیزی "بوون و نه بوون" و "ته با و ناته با" یه))⁽¹⁰⁾ بی گو مان ب دریزاهیا پروسسیسا ژیا نا مرقوی لسه ره پویوی ئە ردی، مرقوی ژبۆ مان، به رده و امیدان، خۆ پاراستن، به ره قیچشچوون و پیشکه هفتنا ژین و ژیا را خۆ لگه ل سروشت، هیژ، دوژمن، ئاسته نگ و به ره سته ین جورا و جورین ئە فی جیهانی، د مملانه یه کا توند و دژوار دا بوویه تاکو شیا به بگه هیته حه ز، مه به ست و ئارمانجین خۆ، له ورا هاتیه گوتن (مملانی بنه مای هه بوونا مرقوی و ب شیوه یه کی راست و دروستتر، گه وه ری هه بوونا مرقویه))⁽¹¹⁾ هه ره ها پیویسته بیژین مملانی چه مکه کی گشتگیر و به رفره هه و بتنی یی گریدایی نینه ب مرقویه، به لکو هه مو گیانه وه ر ژی پیخه مه تی مان و ژیا نا خۆ دکه فنه مملانه کا توند و دژوار لگه ل هه فچور، مرقو و سروشتی کو تیدا دژین. کان ی چاوا د ژیا نیدا مملانی ب گه وه ری هه بوونی دهیته هه ژمارتن، د دراماییدا ژی ((مملانی گه وه ری درامایه))⁽¹²⁾ هه ره ژیه ره ئە فی چه ندیه که ئاشنا بوون ب هونه ری درامای، ((ئاشنا بوونه به میژوی مملانی، چونکه خۆدی (دراما) هونه ری به رجه سته کردنی مملانییه))⁽¹³⁾ د نا فا هه ره ده قه کی دراماییدا، ئە گه ر مملانی نه بیت، کان ی چاوا ژیا نا مرقوی بیی هه بوونا ئاسته نگ، دژواری، تیكوشان و خه باتی دی یا بی و اتا بیت، ئە و ده قه ژی - بیی توخمی مملانی و تیگه می وی - دی بی و اتا بیت و هه ژی وی چه ندی نابیت بهیته نوندان و

مهوما مه لئره باسکرنا پؤل و گرنگيا توخمى مملانا دراماتيكي وهكو توخمه كى پيکهينى سهره كى و گرنگى هر دهقه كى دراماييه .
 دهرباره يى ئه قى توخمى گرنگ، ههستيار و فره پؤل د هر دهقه كى دراماييدا، دى بيژين د شياندا ههيه بهيته گوتن (مملانى ب خالا دهستپيكرنده و هيا هموو دهقه كى درامايى دهيته هه ژمارتن).⁽²⁰⁾
 واته بيى هه بوونا ئه قى توخمى ئه رى دى مه دهقه ك هه بيت، به لام دى وهكو نفيسينه كا ساده و بى گيان بيت“ چونكى وهكو به رى نها مه چه مكى مملانا دراماتيكي دايه نياسين د گشتيترين تيگه هى خو دا بريته ژ وى چه مكى كو (كاره كنه رين درامايى دوو پاو و بوچونين ته واو جياواز ژ هه قديو هه بن و هر ئيك ژى ب هينى بهرگيرى ژ بوچونا خو بكت).⁽²¹⁾ يان ژى بيژين هنده ك دهمان كاره كته رى ئه ق جياوازيه لگه ك سايه تى و دهررونى خو هه بيت. ئانكو ئه ق توخمه ب خالا وهرچه رخانا دهستپيكرن و بهر ق پيشقه چوونا هر دهقه كى درامايى دهيته هه ژمارتن. كانى چاوا د ئه قى داستانا كه ره ستى قه كؤلينا مه، دهستپيكرنا داستانى ب وه سفداين و دانه نياسينا (شيخى سه نعان) دبووريت و چ جوره كارتپيكرن و سهره نچراكيشيه ك بو خواننده قانى نينه، هه تا پؤل ئه قى توخمى ههستيار و گرنگ دهيت، ئه و ژى دهمى كو شيخ خه ونى دبينيت – قه خوارنا په يالا مه يى ب دهستى كچكا گورجى – و دهررونى وى تووشى گوهورپينين مه زن و نامؤ دبيت، كو ئه قه دروست خالا دروستبوونا مملانا دراماتيكيه د ئه قى داستانيدا و ئه ق مملانا دبيته ئه گه رى دروستبوونا وهرچه رخانى د رويدانين داستانى – ژيانا شيخى – و هر ژ فئيرى موركه كا دراماتيكي بقى ده قيفه خويا دبيت:

روهنيا فندى گه هشتى
 حووريا بوكر بوهوشتى
 دى ل سهر بانى كه نشتى
 باطنى كچ بانكه تى
 باطنى كچ قه دخوينى
 په رده ئى ژبه ر خو هلتنى
 شه يخ د خه ونيدا دبينى
 جام و طاسه ك مهى دده تى

خه مر و شه رابى پور دكه
 شه يخ د خه ونيدا فر دكه
 نه ظه ر ل يا ديم دور دكه
 دين بوو د نيفا خلوه تى⁽²²⁾

كه واته ب خويا بوونا ئيكه م بهر ژه نگين پؤل توخمى مملانى، ئه ق داستانه بالكيشى و بهيزيا وى ئاشكرا دبيت، جوره مملانه كا دهررونيه لده ق شيخى دروست دبيت – هر چه نده به رى هنگى مه هنده ك توخمين درامايى وهكو دهم، جه، كاره كته ر، رويدان، د

بوويه ران و مملانا وى – بارى بهرپرسياره تيا رافه و شروفه كرنا زيندى دئخيته سهر ملين وهرگرى كوئه و ژى ته ماشه قانه، له ورا درام ب ژيانى دهيته ليكچواندن).⁽¹⁶⁾ كه واته زيندويى و ديتنا مملانا بوويه ران كو پيشچافين مروفى روبيده ن، دى گه له ك بهيزتر و خودان باندورتر بيت ژ وى چه ندى كو مروف ب شتوازي خواندى بقت ل ئه وان توخم و ته كنيكان بگه هيت.

دهرباره يى پيناسه يا مملانا دراماتيكي دى بيژين ((كروكى ئه و بهيه كد اوونه و هيه، كه هونينه وه شانوويه كه ي له سهر ده كيشرى و پوانه دراماييه كه ي له سهر هه لده سينرى)).⁽¹⁷⁾ واته ژ ئه قى پيناسا تاييه ت و سنوورداركرى ب توخمى مملانى ب بياقى دراماييه، بو مه خويا دبيت كو وهكو خال و ته قنى پيکهينانا كارى دراماييه و ((هيج شانوگه ريه ك بيى مملانى بوونى نيه، مملانى وا دهكات ده قى شانوويه پيك بيت)).⁽¹⁸⁾ ديسان د په رتوكا "اعلام ومصطلحات المسرح الأروبي" مملانا دراماتيكي، بقى رهنگى هاتيه پيناسه كرن، كو مملانا دراماتيكي ئانكو (هه قركى، ناكؤكى، تيكؤشان و ليككه قتن، هه رده م مملانى د نا قئا ده قى دراماييدا د هه لكيشان د اكيكيشان دايه و وهكو بپرا پشتا درامايى دهيته هه ژمارتن).⁽¹⁹⁾ ژ ئه قى پيناسى ژى بو مه خويا دبيت توخمى نافبرى دنا قئا دراماييدا باندور كا گه له ك مه زن هه يه و كارتپيكرنى لسهر رهوتا گشتيا پروسيسا درامايى دكه ت و وهكو خالا كؤمه كه را هه موو توخم و ته كنيكين دراماييه . ب بوچونا مه هه تا ئه قى راده يى بو پوهنه كرن و دانياسينا مملانا دراماتيكي به س بيت“ چونكى ئه گه ر پتر ئاخفتن لسهر بهيته كرن، وى دهمى دى مژار و ته وهرين ديتر تيكه لى ئه قى خالى بن، كو ئه و ژى پؤل و گرنگيا ئه قى توخمينه .

2.4. پؤل و گرنگيا مملانا دراماتيكي:

دهرباره يى پؤل و گرنگيا مملانا دراماتيكي، سهره تايى دى بيژين كو د ئه ده بيتايدا ب گشتى و د دراماييدا ب تاييه تى، هر توخم و ته كنيكه كى پؤل، تاييه تمه ندى و گرنگيا خو هه يه“ ب تاييه تى ژى ئه گه ر ئه م به حس ل ته كنيك و توخمين درامايى بكه ين، هه موو وهكو زنجيره و خه له كان بهه قديووه گريندايينه . به لام سهره راي ئه قى په يوه ندى و خه باتا كؤلكتيفيا ئه قان توخم و ته كنيكان ژى، هنده ك دى ژ هنده كين ديتر خودان باندور و كاربه ريه ئه وان ژى دى يا مه زنتر و چاره نفيسى بيت و دى شين ئاراسته و په ياما ده قى درامايى و نواندا وى به ره ق ئاراسته يين جياواز و جورا و جورقه ببه ن و ببه نه ئه گه رى دروستبوونا گوهورپينين بنگه هين و ببه رته تى – ئه ق چ ب باشى و بهيزى يان ژى ب خرابى و لاوازي، كو ئه ق چه نده ژى يا گرندايبه ب راده يى بهيزى و باندورا ئه وان ته كنيك و توخمين پيکهينه رين ده قى درامايى – د دراماييدا.

سەرەتایا ئەقی داستانیدا هەنە - هەر ژبەر ئەقی چەندییە کو د ئیکەم هەولا خۆ دا، درامفیس پشتی دەستنیشانکرنا وی مژارا کو دقیت د پروسسێسا درامایا خۆ دا چارەسەر بکەت، یان ژبی وی هزرا سەرەکیا کو لدوور کارەکتەرین وی دا دزفریت، هەولدهت ژبو زیندیکرنا و تەژمدرکرنا دەقی خۆ، مفاى ژ ئەقی توخمی دراماتیک وەرگریت، یی کو (دراما نارابیتە سەر پین خۆ ئیلا بریکا توخمی ململانی نەبیت).⁽²³⁾ هەر چەندە ئەق پروسسێسە ژبی بریکا هەبوونا رویدانانە، بەلام ((بنیات و بنگە هە هەر رویدانەکی، تشتەک نینە ژ بلی ململانی)).⁽²⁴⁾ لە ورا بیی هەبوونا توخمی ململانا دراماتیک چ دەقەکی درامایا ئافا نابیت" چونکی هەر وەکو هاتیە گوتن ((ململانی خالێکی سەرەکییە لە هەموو کاریکی شانوییدا، هیچ شانۆگەرەکی بئ ململانی بوونی نییە، ململانی وادەکات دەقی شانویی پیک بیت)).⁽²⁵⁾ هەژبی گوتنێیە گرنگیا ململانا دراماتیک بۆ هەر دەقەکی درامایا و پروسسێسا نواندنا وی، وەکو وی چەندییە کو ب پۆلی بزوینەری بۆ ئەقی پروسسێسی رابیت، کانی چاوا ترومبیل بیی بزوینەر یا ب کیر نەهاتیە، بقی رەنگی ژبی ململانی ئەق گرنگی و پۆلە د بیافی خۆ دا هەیه. ئەگەر د بەرەمەکی درامایا ململانا تیدا نەبیت یان ژبی پۆلی خۆ نەبیت، ل وی دەمی دی شین بیژن کو کارەکتەرین وی درامایا نەپەرەردەکرێ و تاک رەهەندیە، بقی چەندی ژبی دەقی درامایا ژ ئالیی هەماهەنگی و هاوگونجانا دناقەرا ئەواندا یی لاوازه، لە ورا دراما وی دەمی دی تووشی کەفتن و راوەستان بیت" چونکی چ هیزەکا بزوینەر نینە کو جوولە و بزافی د بەرەمیدا دروست بکەت، وی دەمی ناگەهیتە چ مەرەم و مەبەستین دەستنیشانکرێ، ب گوتنەکا دی (پیدفیاتیا هەبوونا بزافی د دراماییدا و هەروەها هەیهجان و ژهەفکیشانی، چ تشتەک نینە ژبلی توخمی ململانی).⁽²⁶⁾ لە ورا ئەم دشین بیژن ململانی قالبی سەرەکیی داستانێیە" ئەو تشتی خواندەفانی و تەماشەفانی بۆ لای خۆفە رادکیشیت. ململانی کلبەکا کو بەرەمەکی بی چێژ و بکیر نەهاتی، بۆ بەرەمەکی هەژبی خواندن و تەماشەکرنی دگوهوپیت.⁽²⁷⁾

دکارین گرنگیا توخمی ململانی ژ لایەکی دیترفە ژبی بەدینە خویاکرن، ئەو ژبی پۆلی وی یی کاریگەرە ب درێژاها دیروکا درامایا جیهانی، ب گوتنەکا دیتر، ئەگەر ئەم ل بەرەمە نەمر و شاکارین درامایا جیهانی بنیرین، دی بینین کو هۆکاری زیندوویی و بەردەوام جهی قەکۆلین و قەژاندن و نواندنا ئەوان، هەر بەهزی توخمی ململانا دراماتیک بوویە کو ژلای ئەوان درامفیسانقە ب ئاواپەکی گەلەک شارەزایانە د دەقی دراماییدا هاتیە بکارهینان و بوویە ئەگەرێ دروستبوونا گریپین ئالوزین دراماتیک" چونکی (ململانی توخمی گرنگی پیکهین گرییا درامایە).⁽²⁸⁾ ئەم ئەقی چەندی د بەرەمە نەمرین دیروکا درامایا جیهانیدا دبینین، وەکو "ئودیپی پاشا" بەرەمە تراژیدی (سوفوکلیس) و پیرانیا شانۆنامەیین (شیکسپیر)، لە ورا هاتیە گوتن

((هەمیشە شیکسپیر خۆلیای خۆلقاندنی کیشە مەزنەکان سەرقالی کردوو، بۆیە نەمری بۆ دەقەکانی مسۆگەر کردوو)).⁽²⁹⁾ کو لیرە مەبەست ژ کیشین مەزن، هەمان جورین ململانێ، ب تاییەتی ژبی یین هیزین هەقژد - د نافا ئەواندا ژبی ململانا دراماتیک دژی خۆ بخۆ، ئانکو لگەل ناخ و دەروونی کارەکتەری و هەروەها لگەل قەدەری - دنافا دەقین ئەوان یین دراماییدا.

هەلبەت ئەگەر ئەم بەرەمە بوونا پۆل و گرنگیا توخمی ململانا دراماتیک د داستانا "شیخی سەنعان" دا وەرگرین، وەکو بەرەمە نەمرین ناقری خودان کاریگەرەکا چارەنقیسیا ئیکجار مەزنە، کو پیرانیا خیز و رەوتین وەرار و پیشکەفتنا بوویەری ئەقی داستان، هەر ئەق توخمی ململانی ب ئەوان هەلدەستیت" بگرە ژ خەون دیتن و شەیدا بوونا شیخی، ئالوزبوونا رەوش و سەرەدەریکرنا وی لگەل سوڤیپین وی، دەستبەردان ژ ئایینی خۆ، چوونا وی بۆ سەر ئایینی مەسیحیەتی ... هتد. کەواتە ئەم دشین بیژن ئەقی داستان ساخەلتی بەرەمە نەمرین دراماتیک هەیه" چونکی ((ململانا د بەرەمەکی دراماتیکیدا، ئەو زەمینەیه کو بیستکین گرنگ و بنگەهینین رویدانەکی بەهەقووئە گریدەت. هۆکاری هەبوونا ئەوان بیستکان و هەروەها باپەخا ئەوانا روهنقەدکەت)).⁽³⁰⁾ کەواتە هەر بریک و هاریکاریا ململانێیە کو رویدانین درامایا ژهەق دەیتە دەرختن و بالکیشی ب ئەوان دەیتە دان و هەر داستانەک ژبی ب هاریکاریا فاکتەری ململانێیە کو (هیزن) وەرگریت و دەیتە لغاندن، لە ورا د شیاندا هەیه کو بیژن ململانا خالا گۆپیتکا رویدانانە).⁽³¹⁾ کو ئەق رەوتە ژبی د پروسسێسا پیشقەچوونا بوویەری داستانا "شیخی سەنعان" دا بەرەمە نەمرین.

ئەگەر ئەم یاسایا ململانی ب شیوہیەکی لۆژیک وەرگرین و بەراوردیا وی لگەل موسیقایی بکەین، دی پۆل و گرنگیا وی گەلەک ب باندۆر بۆ مەخویا بیت" چونکی داستان - دراما - و موسیقا (هەردوو هونەرین کات و دەمینە (Temporal Arts) و دژوارترین ئەرکی ئەفرینەرێ هونەرین دەمی ژبی، ئەو سەرەنجا مە بۆ لای خۆ پاکیشیت و ببیتە جهی تەمەرکوزەکا تەواوا مە، کو وی چاخ مە لگەل پیلین دەمی پیشقە ببەت، بیی کو ئەم هەست ب بوورینا دەمی بکەین).⁽³²⁾ د موسیقایییدا دەنگ بقی پۆلی هەستیار رادبیت، کو ئامیرین موسیقایی ب دەنگین جوراوجورین خۆ ب شیوہیەکی سەرەنجا مە بۆ لای خۆ رادکیشن کو مە های ژ تیپەپوونا دەمی نامینیت و ب نەمان یان راوەستیان دەنگی موسیقایی ژبی، دی مە های ژ خۆ هەبیت و دی ب توندی و رژی مە ناگەھ ژ تیپەپوونا دەمی هەبیت و بالکیشیا ئەقی پروسسێسی دی هەموو ژناق چیت. هەلبەت (موسیقایا داستان ژبی، توخمی ململانێیە، حەتا وی دەمی کو هزر و سوژین مە گریدایی و پەیوەندیار بن ب توخمی ململانێیە، ب دەمژمیران د دەمیدا دی پیشقەچین، بیی کو مە های ژ ئەقی وەرەری بیت).⁽³³⁾ کەواتە لیرە

به رجسته دبن. هوكاره كى دى ژى هوكاره كى دهره كيه، كو گرئدابه ب جيهانا ژدهره فها دهره وونى مروقى، ئانكو هيذا وى جيهانا كو مروقى تيدا دژيت. كه واته ب ليكدان و تيكة لكرنا ئه فان هردوو جورين هوكاران، جوره كى ديتري مملانى د دراماييدا دهيتت پوليكرن، ئه و ژى مملانى به پيى هه بوونا هيژه كا هه فدره. ئه ف جورى مملانى د نا فا هه ده قه كى درامايى و پروسيسا نواندا دراماييدا، گه له ك گشتگيرتر و به رفرانتره ژ هردوو جورين به رى نها، ئه م لسره راوه ستياينه . ب گوتنه كا ديتر، چينابيت ده قه كى درامايى هه بيت كو ئه ف جورى مملانى - هه له بت هه ده قه ك و به پيى ره نكفه دان و به رجسته بوونا جورين مملانا هه فدرين دراماتيكي، كو چيدبيت سى جور يان پتر تيدا هه بن و نه مه رج هه ش شه جور تيدا ره نكفه دن - رولى خو تيدا نه گيريت. ئه ف جوره ژى لسره شه جورين سهره كى دابه ش دبيت:

1. مروقى دژى خو (Man against himself)
2. مروقى دژى مروقى (Man against man) :
- 2.1. مملانا گوتنى (Verbal conflict)
- 2.2. مملانا جهسته يى (Physical conflict)
3. مروقى دژى دژى جفاكى (Man against society)
4. مروقى دژى سروشتى (Man against nature)
5. جفاك دژى جفاكى (society against Society)
6. مروقى دژى چاره نفيسى/قه دهرى (Man against fate)

3.1.1. مروقى دژى خو (Man against himself): نيك ژ تايبه تمه نديين كو هه مروقه كى هه نه، ئه وه كو دكاريت هه ده مى دلى وى بخوازيت، قازيى دهره وونى خو داخواز بكه ته دادهره يى " ئانكو برىكا ويژدانا خو لگه ل ناخى خو بكه فيته هه فركى و په فچوونى. گه له ك جارن وها رويدايه مروقى بو ئه نجامدانا كرياتره كى يى دودله و زانويت كانى وى كرياترى ئه نجام بدت يان نه؟ كه واته ليره كاره كته رى هه فدر ژ يان ژى هيژه كا هه فدر، فاكتره كى دهره كى نينه، كو ژ دهره فها هه بوونا كاره كته رى سهره كى، به ژنا خو هه مبه رى چه ز و ويستين وى راكه ت و ببيتته ئاسته نك د ريكا گه هشتنا ب ئارمانجا وى " پارچه به ك ژ هه بوونا وى و ناخى وى ريكرن، له ورا وه كو بو مه ژ ئه فى چه ندى خويا دببت، بنيا ت و بناغى ئه فى جورى مملانى لسره بنه مايى په فچوونا كاره كته رى لگه ل دهره وون و ناخى وى يا خو پارگره، كو شيانين درامنفسى د به رجسته كرنا هه لشكافتنا دهره وونيدا، دئىخيته لژير تاقيكرنى. ليره پشكه ك ژ "خود" سى كاره كته رى درامايى يان پشكه ك ژ هه ست و سوزين وى، ل هه مبه رى به شه كى ديتر دكه فنه د هه فركييدا. يان ژى ئه م دكارين بيژين ل دژى خواسته ك ئيراده يا به رچا فا وى ياخى دببت و هه بوون و ناخى وى دئىخيته به ر ره وشا هيژين جوره به جور و هنده ك ده مان ژى پيچه وانه يى ئه فى چه ندى. (38) هه ر ژبه ر ئه فى چه ندييه كو بغي جورى مملانى دهيتت

ژى ب نه مانا مملانى د داستانيدا، ئيكسه ر دى مه ئاگه ه ژ خو هه بيت و ئه و راكيشان و بالكيشييه نامينيت. كه واته كانى چاوا موسيقا مروقى بو جيهانه كا ديتره دبته و مروقى هاى ژ خو نامينيت، هه روه ها ژى توخمى مملانى د داستان و دراماييدا ب وى رولى رادبيت، له ورا ((ياسايا مملانى تشته كه زيده تر ژ بنه مايه كى ئيستاتيكي، و د راستييدا رووح و گيانى داستانيه.)) (34)

ل دويماهيكا ئه فى ته وه رى ژى دى بيژين كو ب هه موو رول، گرنگى و باندورا خو د هه ده قه كى دراماييدا، مملانا دراماتيكي ب بناغى هه ر درامايه كى دهيتت هه ژمارتن و پيرانيا توخم و ته كنكيكن ديترين درامايى يين وه كو دبالوگ، پويدان، كاره كته ر و حه تا ديمه نين درامايى ژى، ل ژير سيهه را مملاندانه (35) و به يزبوونا توخمى مملانى - ب هه موو جورين جياوازين خو فه - دى بيته ئه گه رى به يزي و سه ركه فتننا ده قى درامايى و هه روه ها ژى پروسيسا نواندا درامايى، هه ر ژبه ر ئه فى چه ندييه هاتيه گوتن ((مملانى وه كو قهره قوديه د بيكه هانا دراماييدا و بيى وى پويدانى چ بوها و هه بوونا خو نينه.)) (36) ئانكو چاوانى مروقى بيى قهره قود چ شه نكست و هه بوونا خو نينه، ليره مملانى ژى وه كو وى قهره قوديه بو ده ق و پروسيسا نواندان درامايى، كو توخم و ته كنكيكن ديترين درامايى خو پيئه دكرن و به رده وامى دده نه هه بوونا خو.

3. جورين مملانا دراماتيكي

هه له بت حه تا راده يه كى گه له ك باش پارفه كرنا جورين ئه فى توخمى، ژلايى قافارتن و پوليكرنا وى د نا فا دراماييدا، ريكخستيره ژ جورين ديترين ئه ده بى. لدويف ئه وان ليگه ريانا مه بو دستنيشانكرنا جورين مملانين دراماتيكي، ئه ف توخمه د دراماييدا دابه شى لسره سى جورين سهره كى دببت. كو بغي ره نكي ل خوارينه:

1. دابه شكرنا مملانى به پيى واتايا وى يا به رجسته .
2. دابه شكرنا مملانى به پيى چونه تيا جورى وى.
3. دابه شكرنا مملانى به پيى هه بوونا هيژا هه فدر. (37)

3.1. دابه شبوونا مملانا دراماتيكي لدويف هه بوونا هيژا هه فدر:

هه ر وه كو به رى نها مه ئامازه پيكرى، كورترين دانه نياسينا توخمى مملانى چ د ئه ده بيتايدا يان ژى د ژيانا روزه انه دا، هه بوون و به رنيك كه فتننا دوو هيژين دژبه ر و هه فركيا دناقهه را ئه وانديه. ئه گه ر ئه م بالا خو بده ينى مروقى د به رسفدانا ئه وان بزوينه رين جياواز دا، يين كو وى ناچار ب لفين و هه فركيى دكهن، كارفه دانين جوراوجور هه نه. ليره ئه م دشين بيژين كو دوو بزوينه ر و هوكارين سهره كى د ئه فى بيافيدا رولى خو دگيرن، ئه و هوكاره ژى هنده ك نا فخورينه، كو گرئدابه جيهانا ناخ و دهره وونى مروقىنه و ژ تايبه تمه نديين خه ره كته ر، كه سايه تى، ره وشت، سه ره ده ريكرن، ناخ و دهره وونى مروقى

گوتن: "مملانا مروفي دژى خو" چونكى ليككفتن و په فچوونا سهرهكى د دهروون و ناخى كارهكتهرى — ب تايبهتى يى سهرهكى — دراماييدا دبورويت و دهروونى وى يى تيچچرژاو و پهريشانى وى دكه ته زمينه يه كا له بار و گونجايي ژبو هر جوره گوهورينه كى.

ههلبهت نه فراندنا كارهكتهره كى ژ نه فى جورى كو به رده وام يى ب شه پ بيت لگال دهروونى خو، كاره كى نه يى ساده و ساكاره كو هر درامنفيسه ك بشيت نه نجام بدهت" چونكى نه و هه فركيا هه يى نه ك ده نه نجامى هيزه كا هه فدرزا ده رده كه كه كو خو بخو بكه فته به رسينگى كارهكتهرى و به رهنگارى وى ببیت، به لكو ليتره مزار گه لك ژ وى چه ندى گه وره تر و نالوزتره، نانكو كارهكتهر وهكو مروفقك، خو مينا بونه وهره كى دوو پارچه كرى دبينيت، كو هه فركى و قهيرانه كا مه زنا دهروونى د ناخى وى دا دبورويت، هه لبرارتنا وى ريكا كو يا دروسته، لبه ر وى گه لك نالوز و نه ستم دبیت، له ورا هنده ك جارن نه ف چه نده — نه گه ر نه شيا هه فسه نكي و گونجانه كى دنا فبه را نه فان هه ردو بيا فاندنا دروست بكه ت — دبیت نه گه رى ژنا فچوون و نه ما وى. هر ژبه ر نه فى چه ندييه كو هه لبرارتن و نه فراندنا كارهكتهرى نه فى په نكي، شاره زايى و ليها تووييه كا گه لك مه زن و هويربينانه دفتيت كو پيوسته درامنفيس به رچا ف و هه ر بگريت و په چاو بكه ت.

نھا ژى نه م دى ب دريژى ريژه يا به رجه سته بوونا نه فى جورى مملانى د داستانا "شيخي سنعان" لجه م كارهكتهرى سهره كى — شيخي — و كارهكتهرى ديتردا، هر ژ ده ستيكا وى تا كوتاييا وى، ناشكرا كه ين و سه لمينين. نه گه ر ته ماشه يى ده ستيكا پويدانين نه فى داستانى بكه ين، دى بينين ده مى باس ل په وشت و نه خلاقى شيخي ده يته كرن و دانه نياسينا وى ده يته كرن — به رى خه ون ديتنى — شيخي مروفقك هيشتا يى زوگورده و نه زه وجيه و ژبه ر هندى كو چ نامازه ب ژيانا وى يا خيزانى و رابردويى وى — قوناغين سنيلى و گه نجاتيا وى — نينن، نه م دشين هنده ك زانياريان د نه فى بيا فيدا ده ستخوفه بيخين و بكه ينه خالا ده ستيكا مملانا شيخي لگال دهروونى وى، (فه قى ته يران) دبى ژيت:

دور بوو ژ نه فعال ب شك
ژ نه مرده و بوكرى خواهه شك
ما كه س خه به ر داكه ل نك
ناكه ت قه بوول قى غه يبه تى (39)

نه گه ر نه م ته ماشه يى نه فى نمونى بكه ين، دى بينين كو په دا كار و كرياتين گومان او دى دكه ت كو ژ لايى شيخي هه تبه نه نجامدان، نيك ژ نه وان كرياتان ژى خوشى و تيكرنا چه زين سيكسيه لگال كورين سنيل (نه مرده): نه و كوركي دوازه — سيژه سالى) و كچانقه "نانكو نه م دكارين بيژين ب مسوگه ريفه شيخي ژى مه يلا تيكرنا چه زين خو بين سيكسي هه بوويه، لى دست نه هافيته نه وى چه ندى كو نه فى

پروسيسى نه نجام بدهت. بى گومان نه بوونا هه فزىنى، گه لك ژين و ژيارا شيخي د نه فى بيا فيدا دژواركويه، نه و تووشى شه رى دهروونى لگال چه ز و ويست و ناخى خو بوويه، كو نه كه فته د چ لادان و گونه هان بو تيكرنا چه زين خو. خويابه كو كپكرن و دامراندنا نه فان چه زين سيكسي و تيكرنا نه وان ژلايى مروفيقه، نه ف چه نده دبیت نه گه رى كومبوونا نه وان چه زين دامراندنى ل نه ستى مروفي و ب نه گه ر كى مه زن ژى، چيديت كو پوژه كى ده نه نجامى شه رى ناخى لگال مروفي په قينه ك د نه ستيدا دروست ببیت و ب هه ر هوكار و بيانويه كى به ينه فويريان و ده ركن. هه ر ديسان نمونه بين ديتر بو نه فى بيا فى:

دوربوو ژ به ر مه ناهييا
نه ده اته عيد و شاهييا
ژ به ر صه لات و چيى يا
شيرين ده اته طاعه تى (40)

ده فته را صاحب جه مالان
شه رح و مه تنى زولف و خالان
شه يخ تو جار ناكه ت موطلان
طه به تى شه يخ ناره تى (41)

طه به تى حوسنا جه مالى
شه يخ تو جار ناكه ت خه يالى
يان ژ چيى يان ژ كالى
يان ژ خه وف و خه شيه تى (42)

نه گه ر ته ماشا بكه ين، ليتره هه فركيه ك دنا فبه را شيخي و دهروونى وى دا هه يه كو ب دريژا هيا قوناغه كا دويرودريژا ته مه نى وى لگال بوويه و په فچوون لگال كويه. نه و ژى سه باره تى خوشيبن دونيائى و چه ز تيكرنا شيخي بو په گه زى ميه، كو وهكو خويا نه وى ب دريژا ته مه نى خو — چه تا وى ده مى كو داستان باس لى دكه ت — چه ز و مه يلا خو بو په گه زى به رامبه ر — مى — كپ كويه و فه شارتيه. هه لبه ت نه ف چه نده ژى وهكو ژ نمونه يان خويا دبیت، ژبه ر ترسا ژ خودى و په وپايا وى يا نايينى و جفاكويه، وهكو نه م دبى ژين هه مو نه و چه زه سه ركوت كرينه و داعويراينه. بى گومان نه ف ته په سه ركن و دامراندنا نه فان چه ز و ويستين سيكسي ژلايى شيخيقه، هه روه ها دزايه تيكرنا نه فان خواسته كان هه ر وهكو به رى نه ما نه نامازه پيدايى، ژبه ر هوكارين جوره به جورين وهكو نايينى، كومه لايه تى، په وشتى بوو. نه ف چه نده ژى دچيته لژير خانا مملانا مروفي لگال خو" چونكى نه ستمه ب شيويه يه كى ناسايى و ساده مروف بشيت هزرى د نه فى بيا فيدا نه كه ت و خودى مروف ب چه ز و ويست و شه هوه ت نافرانديه، له ورا تيكرنا نه وان چه زان ب دريژا هيا ته مه نى، گه لك كاره كى

دژوار و حه تا ئه م دكارين بيژين ئه سته مه بؤ هر تاكه كه سه كى د هر بياف و پله و پؤسته كيدا" چونكى (حه ز و مه يلا سيكسى ژ ويستين بهيزين فيزيولوژيكيه، كو به رده وام لدويف تيركنا خو دايه. نه مازه د قوناغا گه نجاتيدا كو مروف د گوپيتكا هيز، تولازى و چالاكيا خو دايه. هنده ك دهمان فشارا حه زسا سيكسى لسهر مروفى دگه هيته وى پاده يى كو هه فركى و تيكوژشانا ژبو زالبونا لسهر ئه فى مملانا لگه ل مه يل و ويستسا سيكسى، دبپته ئه گهرى دروستبونا شه پره يى و شله ژاوه يه كا مه زن بؤ وى.)⁽⁴³⁾

پشتى فى چه ندى ژى مه زنترين وه رچه رخانا د ئه فى داستانيدا، د بياف مملانا مروفى لگه ل خو دروست دبپت، "خه ون دبپتا شيخه" كو ئه و ژى بقى رهنكيه كو شيخ خه ونه كى دبپنت و ئه و خه ونه دبپته خالا وه رچه رخانا ژيانا وى، رويدان و مملانين جياوازين ئه فى داستانى:

روهنيا فندى گه هشتى
 حورپا بوكر بوهوشتى
 دى ل سه ربانى كه نشتى
 باطنى كچ بانكه تى⁽⁴⁴⁾

باطنى كچ فهدخوينى
 پهرده ئى ژبه ر خوه هلتينى
 شه يخ د خه ونيدا دبپنى
 جام و گاسه ك مه ي دده تى

خه مر و شه رابى پوپر دكه
 شه يخ د خه ونيدا فر دكه
 نه ظه ر ل يا ديم دوپر دكه
 دين بوو د نيغا خه لوه تى⁽⁴⁵⁾

يا فهره بهرى كو ئه م ليره به حسى كاريگه ربا ئه فى خه ونى لسهر دروستبون و خورتبون ئه فى جورى مملانى د داستانيدا بكه ين، ئامازى ب رافه يا په يفا كچ، مه ي و شه رابى د كه توار و خه ونا شيخيدا بكه ين، كانى چ وانا دده ت. د (خه ونا مه ي كوردى) دا دهر باره يى دبپتا كچكى د خه ونيدا و رافه يا وى دبپت: كچ ((له خه ودا قورسى و گرانيه بؤ خاوه ن پله وپايه.))⁽⁴⁶⁾ هه روه ها مه ي وه كو هيمايه ك ب شيوه يه كى گشتى ئامازيه ب په يوه نديا خو ينى، ژ په خه كى ژبه ر په نكى وى و ژ په خه كى ديترفه ژبه ر تاييه تمه نديا وى وه كو شيلافا گيايه كى. هه روه ها ژبه ر وى مه ستيا كو مه ي دروست دكه ت، هيمايى مه عريفه ت و بده ستختسا هيما و نه ينين خودى و حه زژيكرنا خوديه. ⁽⁴⁷⁾ هه ر ديسان دهر باره يى مه يى هاتيه گوتن ((شه راب ئافا ژيانيه، راستيه، پاستيه، يا د شه رابيدا. هيذا غه ريزه و حه زسا سيكسيه.))⁽⁴⁸⁾ هه لبه ت د ئه دبپتيدا ژى - گه لين موسلمان -

شه راب ژبلى وانا يا وى يا راسته قينه، وانا يا مه جازى ژى دده ت و ب به رگه كى عرفانى داپوشانديه، ب ئه وى وانا يى كو ((لاى سوفيه كان شه راب به زالبونى عشق ده گوترى و ئه مه تاييه ته ب كامله كان كه له كوتايى سلووكدان. شه راب به شيوه يه كى رها دركه يه له مه ستي خو شه ويستى و جه زيه ي حه ق، عه شق و زه وق و مه ستريان به شه راب چواندوه. به لاي هه نديكه وه دهر كه وتنه كانى نوورى حه ق له شه رابه وه يه.))⁽⁴⁹⁾ هه روه ها دبپتا مه ي و شه رابى و فخورنا وى د خه ونيدا ب وانا و رافه يا بده ستختسا مال و پارهيى حه رام و گومراهيى ده يت و ده مى كه سى بيى كو د خه ونيدا مه يى فهدخوت، ئه و كه سه دى گونه ه و تاوانه كا گه وره ئه نجام ده تن. ديسان ئامازيه بؤ فتنه، تيكدان، دوژمنى و ب ده لاله تا ژ ده ستدانا عه قلى و شيى و بيه ووشى ژى ده يت.⁽⁵⁰⁾

كه واته ئه گه ر ئه م لدويف ئه فان رافه كرنان بچين، پيوسته ل به رده وامايا پروسيسا پيشقه چوون و گه شه يا رويدانين ئه فى داستانى، شيخ تووشى ئالوزيين مه زنين دهر وونى ببپت و بكه فتيه هه فركى و ئاريشه يين بى چاره سه رى لگه ل دهر وونى خو و ناخى وى تووشى گرفتار يه كا گه وره ببپت. هه ر وه كو د نمونه يين ناقه رى ئه فچهنده هيدي - هيدي بؤ مه خويا دبپت، كانى چاوا پشتى خه ونى تووشى هه فركيه كا مه زنا دهر وونى دبپت و دنافا خه لوه تيدا گوشه گير دبپت. هه روه ها د ئه فى خه لوه تا وى دا، شيخ ب پامانين خو و ناخى خو يى پيلدار، تووشى مملانه يه كا مه زنا بى وينه دبپت، كو چ جاران ئه و نه كه فتيه د ره وش و بارودوخه كى وى ره نگيدا:

د خلووى ئه و دين دبوو
 تژى ده ماغى خو ين دبوو
 شه يبا سپى رهنگين دبوو
 ئه ف حال و رهنگ قه ت ژى نه تى⁽⁵¹⁾

زولفان گه لك ئه بته ر كرن
 جه رگ و هنافه كه ر كه ر كرن
 پيچان د شامى وه ر كرن
 عه بدال د سووكا غوربه تى⁽⁵²⁾

ژ چه شمى د ره ش دين بوون گه لك
 گه زما كفانى ره ش ره شبه لك
 فرياد ژ شيخ چوونه فه لك
 ئاه و فغان به حس ژى نه تى⁽⁵³⁾

كه واته شه رى دناقه ربا دل و ميشىكى شيخى دهر باره يى خه ونا وى و كچى گه لك ئالوز دبپت، حه تا كو دگه هيته وى پاده يى كو كه سه كى خودان بوها و پله وپايه كا به رز و بلند دنافا خه لكيدا، جه رگ، دل و دهر وونى وى بسوزيت و ئاه و فيغانين وى بچه ئاسمانان و هيذا

پاده به دهرا ئه فينا كچكى، ناخى وى گرتيپه ردهت و وى وه كو عه عبدالان لى بكت و ب ته واوه تى شوينى خو يى ئايينى و جفاكى ژير بكت. ليره پيوسته ئه م بزانيں كانى بوچى شبخه كى حه فتى و حه فت سالى و خودان جيهه كى گه لك بهرز و بلند دنافا كومه لگه هى خو دا كو ب دريژيا ته مهنى خو ريكا خودى بهرنه دايه و هه ردهم تاعهت و عبياده تى خودايى مهن كرپه و خو ژ هه جوره خوشى و هه ز و ويستكا دونيايى دايه پاش، تووشى ئه فى نه هاهم تى و مملانا ئالوزا دهروونى دببت. ب بوچونا مه، ئه گه ر ئه م به پيى تيورا دهروونشيكاريا (فرويد) ته ماشه يى ئه فى بوويه رى بكه ين و ب چاهه كى دهروونشيكاريانه هه لسه نگاندى بو بكه ين، دى حه تا پاده يه كى گه لك مهن، ئه فى لاوازي و هاوكيشه يا سه ير و پر نه ينيا دهروونى شيخي بو مه هپته پوهنه كرن و سه لماندن.

هندهك ژ رهخنه گران د رهخنا ئه دببدا، پشتبه ستن لسه ر بنه ما و پره نسپين دهرووناسيى كرن، كو مه رهم و ئارمانجا ئه وان يا سه ره كى د ئه فى بيافيدا ئه و بوو (رهوتا ناخى و رهوشا دهروونيا هه لبه ستقان يان نفيسه رى، تتيگه من و ده ربرينى ژى بكن. هيژا نفيسين و ليها تووييا تيگه لاوكرنا زهوق و چيژا هونه ريا وى هه لسه نگينيت، هيژا هه ست و ئاشوپين وى ده ستنيشان بكت و بقى ريكي ئه و كارپه ريا كو زينگه ه، جفاك، داب و نه ريت و وه ره سه تى د پيگه هاندا ئه فان رهوتاندا هه يه، خويندنه وه يى بو بكت و بقى شيوه يى، جورى هزر و خو و رهوشتى گيانى و زهوقى هه لبه ستقانى ده ستنيشان بكت. (54) ژ دهه يا (1920 ز) رهخنا دهروونشيكاريا شلوفه كرنى لسه ر بوچوون و نيپينين (فرويد) هاته دامه زاندى، كو ئه فى بسپوريه ل ده ستپيكي يا تاييه ت بوو ب شلوفه كرن و چاره سه ركرنا نه خو شين هستريا و كوما ده ماران، به لام پشتى هنگى بنه مايين ئه فى ناخده رمانى بو نا ف بياقين ميژوويا شارستانيه تى و بياقين جوراوجورين ميتولوزيا، جهنگ، ئايين و ئه دببى تى فه گوهاست. (55) پيناسه كرنا دروستا دهروونشيكارى برتپه ژ ((پيرابوونا ب وه رگيپانا (رافه كرنا) گوتن و ده ربرينين نه خو شى، لسه ر بنه مايى هندهك ياسا و ريسايين تاييه ت ب واتاكان، هه ز و ويسته كان و پيگه اتا هزان.)) (56) و مه رهم ژ تيگه هى دهروونشيكارى و تيگه هشتنا وى ژى (ژبه ر وى مه يلا بو "سروشتى" مروفى و هه ز و ويستين نه هه قلانيين وى هه ي، خودان چارچوفه كى ئالوز و خورت دژواره) (57) كو پيوستى ب تيفكرين و شلوفه كرنه كا وردانه هه يه.

گرنگرتينين ئه وان بياف و ته وه رين كو رهخنا دهروونشيكارى - د بوارى ئه دببى و هونه ريدا - داكوكي لسه ر دكت، برتپينه ژ ((مژوليبوون ب خويندنه وه يا ئه فرينه رى به ره مى هونه رى، هندهك ده مان ژى گرنگيى دده ته فه خواندا به ره مى بخو، هه روه ها هندهك گافان لدويچوونا كارپه ريا به ره مى ئه دببى لسه ر خوينه رى دكت و خالا

داويى ژى، فه كلينى ژ لايه نى چاوانى و چونا يه تيا ئه فراندنا به ره مى ئه دببى و پيگه اتنا وى، دكت.)) (58)

(فرويد) د به رده وامايا پرؤسيسا كاراكرنا تيورا خو دا، چه ندين تيگه ه - و لايه نين نوو بو پيگه اتا ره فتار و سه ره ده ريكرنا مروفى ژلايى دهروونيفه ديار دكت، كو بيى زانين و شاره زابوون د ئه وان تيگه هاندا، ئه سته مه مروفى - - فه كله رى - - كارينا پراكتينه كرنا پرؤسيه يا رهخنا دهروونشيكارى لسه ر ئه دببىات و بياقين ديترين نافبرى هه بيت " چونكى هه مو ئه فى لايه نه وه كو چه كه كى كارپه رن بو رافه و شلوفه كرنا به ره مى ئه دببى و هونه رى. (فرويد) لسه ر وى باوه ريپيه كو عه قل و مي شكى هه ر كه سه كى ژ سى ئاست و به شين خودان باندورين (خودئاگا - - هه ست (CONSCIOUS)، نيوه ئاگا يان پيش ئاگا - - پيش هه ست (subconscious or) (preconscious) و ناخودئاگا - - نه ست (unconscious) پيگه يت.)) (59)

1. خودئاگا (هه ست - conscious):

مه به ست ژ ئه فى به شى ((باريكي به ئاگابوون و هه ستكرنى ديارده و روداوه كانه، له بابته كاركرنى روظانه و مامه له كرنديكى ئاساي له گه ل خو د و دهروبه ره كه ي هوشمه ندانه يه كه برتپيه له ناوچه ي بيرگه له ئه زمونه ئه قليبه كان، كه مروف له بارى به ئاگابوون هه ستي بيده كات.)) (60) كه واته بقى به شى ئه م چالاكيين ئاگاهانه يين خو ئه نجام دده ين.

2. نيوه ئاگا (پيش هه ست - subconscious or) (preconscious):

ئو به شه يه كو مروف ب ساناهى دشيت ئه وان تشتان بينيه تيرا خو كو مه به ستا وى نه (61) و ب ئه وان بيره وه ريپين زهينى ژى ده يته گوتن، كو هه ر چه نده ب رواله ت هاتبنه ژبيركرن، به لام هه ر بيسته كه كى دكارن به ينه د به شى خودئاگايى. (62)

3. ناخودئاگا (نه ست - unconscious):

ئو به شه ب گرنگرتين به شى مي شكى مروفى ده يته هه ژمارتن. هندهك ژ بيره وه رى، هه ژاندى و هه ز و ويست، ده رفه يى ده سه لاتا خودئاگاييا مي شكيدانه و گرندا يينه ب ناخودئاگا يان نه ستي مروفيقه. لدويف بوچوونا (فرويد) هندهك بيره اتن و هه زين كو ژلايى هه يه جانيفه بئيشن، ده ينه پاشفه ليپدان و چيدببت ل ويى ژى هيشتا كارپه رى لسه ر كاروكريارين مه هه بيت، هه ر چه نده مه بخو ئاگه ي ئه وان نه بيت. ئه وه ز و بيره وه ريپين كو بو نه ستي ده ينه پاشفه ليپدان، نكارن بچه د به شى خودئاگا يان هه ستي مروفيقا، به لكو دكارن ب شيوه يين نه راسته وخو كو ژ ريكين خه وانان، ئاكار و سه ره وه ريكرنين نه به ره قل، هيپنوتيزم - نغاندا مه گناتيسى - ته حسيپين ئاخفتنى، ناز و نووزكرن، پيگه يين، كارتيكرنى لسه ر مه بكن. (63) ئانكو مروفى چ ده سه لاته كا راسته وخو لسه ر ئه فى به شى ژ مي شكى نينه و نه شيت

3. ئەز (Ego):

د شیاندا ھەبە بێژینە ئەفی ئاستی، ئاستی ھەفسەنگکەرئ دناقبەرا (ئەو) و (ئەزئ بالآ) دا. (ئەز) ھەولددەت ب شیوہیەکی گونجایی و باش ھەقپکی و ململانەیین دناقبەرا ھەز و ویستین ھەردەم برسین (ئەو)سی و خواستین تیرنەبووی یین (ئەزئ بالآ) دا، ب نامرازین سنورداری تیرکرا ھەز و ویستان — کو جیھانا "ریالیستی" ئەوان دابین دکەت — گونجاندن و پیکخستنئ بیخیتە دناقبەرا ئەواندا (69) و ب شیوہیەکی واقعیانە — ب تاییەتی ئی ئاستئ (ئەو)سی — تیر بکەت" چونکی داخواری و پیدفیاتیین (ئەو)سی، د جفاک و ژيانا ئاساییدا جھئ پەزنامەندی و پەسەندکرئ نین. ئانکو ئەم دکارین بێژین ئاستئ (ئەو)سی کەسایەتیا ھەر کارەکتەرەکی وەکو (دەریابەکییە کو لایین سەرەفە و پۆخساری ئەوئ یئ ئارام و بیدەنگە، بەلام کویراتی و لایین قولاتی ئەوئ، ھەردەم یا ئالۆز، ناآرام، تژی جۆش و خرووش و ب پیت و گورپیە). (70) ئەفە ئی دەریابەکی ھەر سی ئاستین کو (فرۆید) بۆ کەسایەتیا مروفی دەستنیشان و دابەشکرینە. لیرە ئەم دی دانەنیاسین و شروفەکرنا برگە، بنەما و ئاستین ئەفی تیوریا (فرۆید) بۆ مژارا ململانا ھەقدژا دراماتیکیا جورئ مروف دژی خو پراوہستینین" چونکی ب بۆچونا مە زیدەتر دی بیئە ئەگەرئ دویرکەفتن ژ بابەتی مژارا مە یا سەرەکی.

ھەلبەت تشتی سەرەکیئ کو لیرە مە دقیت ژ ئەفی تیوریا دەروونشیکاریا (فرۆید) د ئەفی تەوہرئ فەکولینا خو دا مفاغی ژئ وەرگرتن، مژارا خەون و خەون دیتنییە کو (شیخی سەنعان) دەرئەنجامئ ئەوئ خەونا خو یا وەرچەرخانی، گەلەک پەرس و بابەتان دنازینیت. ئەرئ ب راستی خەونەک دکاریت و شیانا وی چەندئ ھەبە کو بقی پەنگی گوھورپینئ بنچینەیی دروست بکەت؟ یان ئی ب راستی خەون فەژن و دەریابەکی ھەز و ویستین مروفیە کو ھاتینە تەپەسەرکرن و پیکا تیرکرا خو نەدیتنە؟ (فرۆید) د ئەفی بیافیدا و دەریابەکی ئەفی چەندئ دبیت: (خەون گەرەنتیکەرا پاراستنا ھەفسەنگیا دەروونیا مروفیە، خەون بریتتە ژ فەژن و خویاکەرا خواستەکین تەپەسەرکریئ سیکسی و ھیرشبرنی، کو ب ئەگەرئ فشارین ژینگەھ و تابویین جفاکی، دەلیفەیا خو خویاکرنئ د چاخئ ھشباریا مروفیدا نەبوویە و لدەمئ نفستنی ئەف گفاشتنە د خەلوہتا دەروونئ میشکیدا سەراوژیر دبن و خو ئاشکرا دکەن). (71) لەورا ھەر وەکو لیرە بۆ مە خویا دبیت، ب بۆچونا وی پۆل و ئەرکی سەرەکیئ خەونی، تیرکرا ئەوان غەریزەیانە کو ھاتینە تەپەسەرکرن. کەواتە بقی پەنگی ئەم دکارین بێژین کو ئەو خەونا شیخی دەرئەنجامئ تەپەسەرکرن و تیرنەکرنا غەریزە و ھەز و ویستین وی یین کەلەکەبووی — ب تاییەتی یین سیکسی — بوون" چونکی ھەر وەکو ھاتنە گوتن (ئیک ژ تاییەتمەندیین خەونان، راستگو بوونا ئەوانایە. د خەوناندا خەلک خو ب ئەوی پەنگی کو ھەنە خویا دکەن، نە ب وی

چ دەمەکی بقی، ئەوان ھەموو پیرەوہری و ھەزان بینیتە ئاستین ھەست و پیش ھەستیدا.

(فرۆید) د لیکولینکرنا خو یا لاسەر ژيانا دەروونیا نەستی تاکەکەسی، د گیانی مروفیدا تووشی ھندەک ھیفی و ھەز و ویستان بوو، کو تاکەکەسی چ ئاگەھداری دەریابەکی ئەوان نەبوون، ھەر چەندە ئەو د دەروونئ ئەویدانە. ئەو دبیتت کو (ئەو ھیفی و ھەز و ویستە ب ئەوی ھۆکاری خو ل دویرتترین قولچکین گیانی تاکەکەسی فەدشیرن" چونکی لگەل رەوشت، تیتالین جفاکی، داب و نەریتین نەتەوہیی ھەقدژ و ناسازگارن. دەمئ ئەوی زانی د گیانی مروفی ھندەک رەوت و گوھورپن ھەنە کو ئەوی ئاگەھی لاسەر نینە، ھەز د وی چەندیدا کر لوغز و تشتاتوکین خەونی کو بئی ھیچ چاوانی و چرایی، ئیرادەیا ھشباریا مروفی دەست لگەل نینە، فەدۆزیت و ئاشکرا بکەت). (64) ھەر ژبەر ئەوئ چەندییە کو (خەونی پۆلەکی مەزن د دەروونشیکاریا فرۆیدیدا ھەبە، خەون دەریابەکی نەستا مروفیە). (65) پشتی کو (فرۆید) عەقلئ مروفی لاسەر ئەوان ھەر سی بەشین نافەری دابەشکرین، ھەرەھا د بەردەوامیا گوھورپن و پیدچوونئ ب تیوریا خو، ئەوی دابەشکرنا کەسایەتیا مروفی ئی بۆ سەر سی ئاست و بەشین سەرەکیین گرنگ پارفەکر، کو بریتتە ژ:

1. ئەو (Id):

سەبارەتی کار و ئەرکی ئەفی ئاستی د کەسایەتیا تاکەکەسیدا دی بێژین ((ئەم ئاستە، شوینی کۆبوونەوہی ھەموو ھەز و ئارەزوو کپ کراو و خەفەکراوہکانە، کە ھەر لە مندالییەوہ لە دەروونی مروفدا جیکرە و چیت وەرگرتن و تیرکردنی ھەزەکان بەلابەوہ گرنگە، بئ گویدانە ئەوہی تا چەند لەگەل عەقلا دەگونجی)). (66) ئانکو ئەف ئاستە وەکو بەشی نەستی د میشکی مروفیداہی و تاکەکەسی چ دەسەلاتەکا فەب لاسەر نینە. ب بۆچونا (فرۆید) ئەف ئاستە وەکو عەمبارا لییدیوی **** دەیتە ھەژمارتن و سەروکانیا ھەموو ھیزین دەروونیە. (67) ب گوتنەکا دی، ئەف ئاستە وەکو ھەز و ویستەکییە بۆ تیرکرا پیویستین غەریزی و خواستەکین چیت وەرگرتن.

2. ئەزئ بالآ (Super Ego):

ئەف ئاستە ئی، ئاستەکی نمونەیی و ویژدانہی د کەسایەتیا مروفیدا. کو ب ئەزئ نمونەیی ئی بەنیاسە، ژبەر وی چەندئ کو لاساییکرنا ھەموو بەھا، رەوشت و ئاکارین چاک و قەنجین کەسانین دەردۆرا خو دکەت. ھەرەھا ئەم دکارین بێژین ئەف ئاستە ب پۆل و ئەرکی دەروونسازیا پیفەرین رەوشتی و تیتالین جفاکی رادبیت، ئانکو ویژدانان مروفیە کو پیکھیت ژ ئەوی ھیزا سزادەر و سەرزەنشکەرا (ئەو)سی، ئەگەر کار و کریارەک یان ئی ناشیرینی و نەژەژیاتیەکا دژی جفاک و داب و بەریتین کۆمەلایەتی بکەت. (68) کەواتە ئەم دشین بێژین ئەف ئاستە ئاستەکی رەوشتیئ دزایەتیکەرە بۆ (ئەو)سی، کو تیدا یاسا، بنەما و تیتالین جفاکی تیدا دەسەلاتدار و زالن.

شپوهی کو حه ز دکهن بهینه دیتن. بیی ماسکین کومه لایه تی بین
 ده می هشیاری و به‌په فانیکنین دهروون نیاسی.)) (72) نانکو د
 خه‌نیدا مروقه ته‌واو بیی نازاده د کاروکیاریین خو دا و بیی هیچ جوره
 سانسور، شهرم، قهید و به‌ندین نیاسی، جفاکی و... هتد. که‌واته لیره
 خه‌ونا شیخی کو هه‌لقولاوا نه‌ستی شیخیه و وی چ دهسه‌لاته ک لسهر
 وی نینه، خویاکه‌را نه‌وان حه‌زین عه‌مباربووی و پاشخسته کو د
 ناخی نه‌هایداری وی دا - پستی بوورینا ده‌مه‌کی دویر و دریز - هاتینه
 پیش و سه‌رواژیر بووینه و چ سنوور و پیگری ژی ئیدی نه‌ماینه کو
 شیخ ژی شهرم بکه‌ت، به‌لکو مه‌زنتین حه‌ز و ویستا وی تیرکرنه
 خواسته‌کین خو بین کپکینه، کو ب هه‌موو ویره‌کی، نازادی و
 راشکاویه‌کی بقی رهنگی ده‌برپینی ژ خواسته‌کا خو و ده‌رئه‌نجامی
 خه‌ون دیتنا خو ب کچکا گورجی و فه‌خوارنا مه‌یی دکه‌ت و نه‌وان
 قسه‌یان ژی کو نه‌سته‌م بوو د ده‌می خودناگایا خو دا بی‌ژیت - د
 ده‌می ناگایا خو دام نه‌گه‌ر که‌سه‌کی و ده‌کو شیخی نه‌فان گوتنان
 بکه‌ت، دی ب گومراه و خرهایی هیته هه‌ژمارتن - و پیش ناگایا
 وی ژی چ دهسه‌لات لسهر بی ناگایا و نه‌ستا وی نه‌مایه و نه‌شیت
 پوئی خو بگپیت:

شه‌یخ ل خوه ناکه‌ت ستاره
 ئاشکه‌را خه‌ون گوتنه یاره
 ئاهد ژ ده‌ست دوه‌تا کوفاره
 برمه دینی شرکه‌تی (73)

برمه نیف خه‌مر و شه‌رابی
 نازکی گه‌رده‌ن شه‌بابی
 ب من کرصه‌د رهنگ خرابی
 ژ نووه‌ی یو به‌د خصله‌تی (74)

کافر کرم مه‌یخوه‌ر کرم
 دی‌وانه و نه‌بته‌ر کرم
 به‌لکی ژ پیغه‌مبه‌ر کرم
 نه‌ف رهنگ به‌لا ب سه‌ر مه‌تی (75)

دیسان د به‌رده‌وامیا نه‌فی مملانا ده‌روونیا شیخی لگه‌ل خو دا، شیخ
 ب هیزا پاکیشانا نه‌ستا خو، ناگری نه‌فینا کچکی د ناخی خو دا هه‌ست
 پیدکه‌ت، کانی چاوانی ناخ و جه‌سته‌یی وی ب وی ناگری دشه‌وتیت
 و ئاستی (نه‌زی) که‌سایه‌تیا وی هه‌ولده‌ت ئاستی (نه‌وسی)
 که‌سایه‌تیا وی رام و لغاف بکه‌ت و لسهر زال ببیت، به‌لام نکاریت ب
 پوئی خو د نه‌فی بیاقیدا رابیت:

ناری کچی داکر هناف
 دیما کو تیدا نوور و تا
 عه‌کسا نیلامی هاته‌نا ف

مه‌ظه‌ر دی په‌سه‌بر ژی نه‌تی (76)
 شهرم و نه‌ده‌ب چوو وی ده‌می
 نالی ژ تیرا سه‌رطه‌می
 بوو پی‌که‌نینه‌ی عالمی
 ئاقیت کراسی روومه‌تی (77)
 روومه‌ت هه‌بوو شه‌یخ بی قیاس
 بای نه‌فینی بر لباس
 گه‌ه‌گه‌ه ژ خوه داقیت کراس
 ژ ئاگر و حه‌راره‌تی (78)

وه‌کو ژ پروسینا پیشه‌چوونا بوویه‌رین داستانی خویا دبیت، د
 قوناغا نیکی ژ نه‌فی مملانا مروقی لگه‌ل خو یان ژی یا ده‌روونی،
 شیخ بو ماوه‌یی چل پوژان دیمینته د نه‌فی ره‌وشا ده‌روونیا ئالوز و
 بی چاره‌سهری و ژبه‌ر نه‌فینا کچکی کو تشته‌کی گریه‌داییه ب ئاستی
 (نه‌وسی) بی که‌سایه‌تیا وی، گه‌له‌ک ب دژواری - ب وی ته‌مه‌نی خو
 بی نیژیکی هه‌شتی سالیی - دئیشیت:

عشق ئاگره‌ ما صار دبی
 هنگی دچی دژوار دبی
 شه‌یخ پی ضه‌عیف و ژار دبی
 چل روزه‌کان مای راکه‌تی (79)

مثلی سه‌مه‌ک تی‌کوه‌ردبوو
 گه‌ه‌ه‌ صور دبوو، گه‌ه‌ه‌ زهر دبوو
 هه‌رو سئ جار خوون ده‌ردبوو
 عشقی بره‌ کی حاله‌تی (80)

نه‌و پی‌ره‌می‌ری کال بووی
 نیژیکی هه‌شتی صال بووی
 ژ عه‌شقا کچی به‌دحال بووی
 ده‌رحق بده‌ین لی له‌ومه‌تی (81)

جهی ئاماژه‌پیدانیه کو مملانا لگه‌ل خو، نه‌بتنی کاره‌کته‌ره‌کی
 بخو‌فه‌ دگریت، نانکو د نه‌فی داستانیدا، به‌ته‌نیا شیخ تووشی نه‌فی
 مملانی لگه‌ل ده‌روونی خو نابیت، به‌لکو هنده‌ک کاره‌کته‌رین دیتر ژ
 هه‌نه‌ روویه‌رووی نه‌فی جورئ مملانی دبن، بو نمونه‌ ده‌می سو‌فین
 شیخی پاشگه‌زکرنه‌ شیخی ژ وی ره‌وشا کو که‌فتی بیچاره و حه‌تا
 پاده‌یه‌کی مه‌زن بی هیفی دبن، هه‌ر ئیک ژ نه‌وان لجه‌م خو تووشی
 نه‌فی جورئ مملانی دبیت، هه‌ر چهنده کو بخو دزانن کاره‌کی
 نه‌دروسته‌ ژ، لی ژ نه‌چاری و پاراستنا هه‌تک و ئابروویا خو و شیخی
 خو تووشی مملانه‌یه‌کا لگه‌ل ده‌روونی خو دبن و نه‌فی ره‌وشا شیخی
 خو دغه‌شیرن و ناهیلن کو خه‌لکی هیسه‌تی ژی ئاگه‌هدار ببیت:

دەرحەق بەدەين چ تى ھەيە
ناخۆت ل شەيخ ئەف قصصەيە
كوبكەين بەدەست باخوئ مەيە
ظاھەر بکەين چ تى نەتى (82)

ئظھار بکەين بەدنامى يە
دەرحەق بەدەين بى طامى يە
ئاگەھ دبن پى عامى يە
ھلاک دبن ژغەيبەتى (83)

يا قەنج ئەو مەستور بکين
نابت سوپى مەشھور بکين
دابن ژ عامى دوور بکين
بەدەرکەفين ژ ھيشەتى (84)

كوبکين ل مە لازم بوويە
گەر چ نەمەشروع داربوويە
دەرمان نەجس بت مەغفويە
د مەرتەبا شەريەتى (85)

ديسان د بەدەواميا پرۆسپسا پيشفە چوونا بوويە راندا، دەمى کو
سۆفى شېخى خۆ دىبەنە وارى كچكى و ئەو ل وپرى كچكى ديبين،
چارەكا دى مەملانە يەكا دەروونى لجم سۆفیان دروست دبیت كو ئەو
ژى ژبەر جوانى و سپەھياتيا بى وینە يا كچكىيە، لە ورا قپرى ھەقدژيەك
پەيدا دبیت“ چونكى ئەوان بخۆ ژبەر ئەقى كاری گازندە ژ شېخى خۆ
دكرن و پاشگەزبوونا وى دخواستن، بەلام ئەو ژى تووش بوون:

حاشا ھەبن ئەف رەنگ بەشەر
رۆژ بوو ژ شەرقى ھاتە دەر (86)

صۆفى ژ حوسنى جەھشين
ھەرچى كو دى پى شەووشين
جەرگ و ھناقلئ ھەررشين
ژ بەرقا برووسكا روئىەتى (87)

ھەميان كو دى ئەو پومەھە
قۆجە كەتە بەر دەرگەھە
وان گۆتە ھەف لەومە نەھە
ئىرۆل شەيخ كن خلوەتى (88)

سنگ ئەببەضا غونچە ل سەر
نازك ژ پەردا بپتە دەر
لى دبن دبن صاحب نەظەر
صۆفى ژ كەيفاقودرەتى (89)

ھەلبەت ئەگەر ئەم لپرە ژلايى دەروونشيكاريقە سەرەنجا خۆ بەدەينە
ئەقى كرىار و سەرەدەريكرنا سۆفیان، وەكو ئەم دبپژين ژ سنوورين
خۆ بين جفاكى و ئايينى لاددەن و نەستى ئەوان كاريگەريى لسەر
دكەت و ئاستى (ئەو) كەسايەتيا ئەوان ياخى دبیت و نە (ئەزى)
بالا) دشبیت ھەقركيا وى بکەت و نە ژى (ئەز) دكاريت ھەفسەنگيى
دناقبەرا ئەوان ھەردوو ئاستاندا راگريت و لسەر زال ببیت“ چونكى
لپرە — ئەگەر ب شپوھەيەكى كاتى ژى بيت — ئاستى (ئەو) ب
دلى خۆ دكەفیت و د ئەقى بياقيدا شەرم و سنووردارى نەشپين
كەسايەتيا كارەكتەرى ئەوان رام بکەت و ھەفسەنگيى بپاريزيت.

پشتى شېخ و سۆفى ب ديدارا كچكى شادبووين و شېخى ئەقينا خۆ
ديتى، ئيكسەر ژبەر وى ھيز و گورپا عەشقى، تووشى تيكچوونا ناخى
خۆ دبیت ژ ئاخفتنى ژى دادبريت و نكاريت قسە بکەت، بەلكو بو
ماوى سى پۆزان لگەل رامانين خۆ دكەفیتە ھەقركيى:

نەدھات ژ شەيخ نوگق و كەلام
ھەتتا ب سى رۆزان تەمام (90)

جھى ئامازەپيدانتيە ئەف ئاگرى ئەقيني بو شېخى سەنعان وەكو
سەنگى مەھك دەيتە ھەژمارتن“ چونكى عەشقى ھيزەكا وەسا ھەيە
كو راستيا مروفان خويا دكەت و (نەفسى دشكينييت و خاكى دكەت،
دفلنلديى لدەف مروف ناهيئليت. خودتيە رستى و تاعەت و عيبادەت ژى،
مروفى ناپاليوتيت و ھەفسارى نەفسا سەرکەش كونترول ناکەت، ھەتا
كو مەھەكا سەربورپى دەيتە مەيدانى، مروف نەشپيت بيژيت كو
خەوشيەك لجم وى ھەيە يان نە، لە ورا عەشق باشترين ئەزموونە تاكو
مروف تووش نەبیتى، كەسى بەرامبەر باش نانياسيت. (91) ھەر ژبەر
ئەقى يەكى، ھەر چەندە شېخى سەنعان مروفەكى گەلەك خودان
باوهرى و خودى ترسە، بەلام ب كەفتن و ديلبوونى د ئاگرى
گيانسوزى عەشقيدا، دى ھيتە تاقيرن كانى ھەتا چ رادە دكاريت
خۆ لبەر ئەقى ئەزموونا توند و دژوار بگريت و ب كيشانا دەردى
عەشقى، ب دروستى تيگەھى ئەقيني بو خويا ببیت“ چونكى (ج)
بەلايەك ژ بەلايا عەشقى دژوارتر نينە)) (92) و بو خورتيا خۆ ژى
(عەشق وەكو مرنى يا بەيزە.)) (93) لە ورا ئەو د ئەقى ئاگرى عەشقيدا
گرفتار دبیت و ب شپوھەيەكى ناخودئاگاھ ، ئاستى (ئەو) سى
كەسايەتيا وى ژبو بەدەستخستن و تيركرنا ھەز و خواستەكين خۆبى
ھەمدى وى و ب ئەوپەرى سەربەستى و راشكاوانە، ئوتوماتيكين
دفويرييت و د ئەقى بياقيدا دبپژيت:

نارى فراقا سەرطەمى
واصل دى جەھنەمى
ئاگر دچيتە عەدەمى
ئەصلا برووسكەك ژى نەتى

خەلقنۆ جھى ناقلئ جەھيم

ب بهر كه تا يارى حليم
دى بيته جه نانا توننه عيم
ژ بهن و بخوورا جه ننه تى⁽⁹⁴⁾

شه يخ ژ سهر دينى نه چى بر
جه گه را ته رسا په چى بر
شه هسه وارى غاره تى⁽⁹⁹⁾

هه ژيه بيژين به شى ناخو دئاگه يان نه ستى ميشكى، باندوره كا مهن
د نه فى جورى مملاندئا هه بوويه و كاريگه ريا وى د پيشقه چوون و
پيشكه فتنا پرؤسيسا بوورين نه فى داستانيدا يا بهرچا فه. نه فه
زيده بارى نه وى چه ندى كو هه نه فه به شى نه ستى ژ ميشكيه دببته
هاريكار ژبو چاره سه ريا په شيمانبون، قوورتالكرن و فه گه پاندئا
شبخى گومراهى بووى بو سهر ئايينى خو، نه و زى ب هاريكاريا
فاكته رى خون ديتنى كو نيكه ژ فاكته رين پيكه ينين نه ستى و ((نيكه
ژ بهرچا فترين و خويا كه رترين كليلين شيكر دنه و هيا لوغزا د هروونى و
كه سايه تيا واقعى و ناخى مرقايتى))⁽⁹⁵⁾ ل نه وى ده مى ب شيوه يى
ئاگه اناه چ ريك و چاره سه رى بو فه كرنا نه فى گريى و نه فى پرسا
ئالوز نامين، رولى نه ستى خونا شبخى عه تار د نه فى بيا فيدا -
كو پيغه مبه رى خودى (س. خ) د خه ونيدا دببنت و مرگينيا فه گه پرا
شبخى ددهت - بى خويا و وهرچه رخانه:

روحي وى دى ژاتى ره سوول
مرگينيا شه يخ بوو قه بوول
ئيرؤ بده خه لقي مه لوول
دا صهح بكين كرامه تى

دا هوون نه بين شه يخ كافر
زير باطنه، زيف ظاهر
ژ هه رو و هجهان طاهر
عشقى بره طه هوره تى⁽⁹⁶⁾

نه فه رنگ دبى په يغه مبه ره
شه يخ مه ستى بادا نه كبه ره
خه مرا فه خواري كه وشه ره
نه و مهى ژ وى ميوى وه تى⁽⁹⁷⁾

نه و حورييا شه يخ بابته
نه بيهض يه دا جه جه ننه ته
له ب شه كهرانهى قامه ته
تيك طه بيباتا نعمه تى⁽⁹⁸⁾

پشتى كو شبخى عه تار و سو فيين شبخى سه نعان دچن و نه و ته و به
دكهت و فه دگه رپته فه سهر ئايينى خو، ليتره مملانه يه كا د هروونى
لجه م كچكى سه ره لدهت، كو ب شبخيه هاتيه گرندان و د هروونى
ب چوونا شبخى تيك دچيت و ناخى وى ئالوز دببنت:
صوفيان يارى كه چى بر

شه يخ ژ بهر وه حشان سه فه ر كر
دل به رى پيغه نه ظه ر كر
موحبه تى دل كه ر بكه ر كر
كچ گرى وى ساعه تى
دل به رى به ردا گرينى
هسته رى وى نازنه نينى
بوونه جوو باريد خوينى
تى ژ عه ورى فرقه تى⁽¹⁰⁰⁾

هه ره كه ليتره بو مه خويا دببنت، مملانه كا توند و دژوار دنا فبه را
كچكى و د هروونى نه ويذا دروست دببنت، ب نه وى چه ندى كو هاوكيشه
پيچه وانه دببنت و فيجا ل شوينا شبخى نه فه جار نه و دكه فيته دافين
نه فينى و ئاگرى عه شقى. شبخى سه نعان كو به رى نها عاشق بوو،
ليتره دببته مه عشوق "بفى وهرچه رخانهى جوره هه فه سه نكيه ك
دكه فيته پرؤسيسا پيشكه فتنا بوورين نه فى داستانيدا. سه ره پراى
هه موو شيرهت و داخو ازبين كه سوكار و هه فال و هه فريند كچكى،
به لام چ چاره سه رى بو فه مراندئا نه فى ئاگرى و نه فى مملانا د هروونى
په يدا نابن، هه فدزيا د هروونيا كه سايه تيا كاره كته رى وى و ناخى
ئالوزى وى بو مه بفى په نكي خويا دببنت:

طه حلم ژ چه رخوا بى وه فا
ئى بيته ده ست جور نه كه صه فا
هادر د هنگي قى جه فا
دهوران ده وامى ناده تى

دهوران قه وى دو م ناكه ته
روحا شيرين نه مانه ته
نى نه جه لى بى موهله ته
وى رحم ب مه حبووبان نه تى⁽¹⁰¹⁾

دهر نه نجامى وى مملانا د هروونيا كچكى لگه ل خو دا، كچك دچيت و
ب ده سته ردار بوون ژ هه ر تشنه كى خو، دگه هيهته مه عشوقى خو و
دببته موسلمان و هه ر د نه فى ريكتدا، گيانى خو دسپيرن و دمرن:

ل حضره تا هه فه نا گرن
ل بهر سوورى نا صه برن
هه ردوب هه فبرا دمرن
ل وى گه اناه وه صله تى⁽¹⁰²⁾

ژ وه صله تا حاله ك وه دى

هردوب لبسی جه سدهی
چوونه حیاتا ئه بهدی
ژاڤا و بووکی ئاخهره تی⁽¹⁰³⁾

گوتنی“ چونکی ئاوازا بهرزا دیالوگی، خویاکه را توند و دژواربونا
ئاستی سه ره ده ریکرنا کاره کته ران دگه ل ئیکدایه بی گومان
دهرئه نجامی (دفلبلندی، خو قه به و خو گه وه ره کرنا کاره کته رین
دپامایی، هۆکارین دروستبونا مملانا گوتنیه)⁽¹⁰⁷⁾ کو دچیته لژیر
خانا مملانا مروف لگه ل مروفیدا. ئه ژ جورئ مملانا گوتنی ژئی، دناڤا
مملانا مروف لگه ل مروفی د هه ره ده کهی دپاماییدا پراپا جارا پشکا
شیری لهر دکه فیت و بیاف و مه وه ایه کی مه زنی بکاره اتنی - ل چاف
جورین دیترین مملانی - د زۆریه یا ده قین دپاماییدا“ چونکی
ژلایه کتفه یا گریداییه ب هه بوونا توخمی کاره کته ران و ژلایه کی دیتر
ژی، گریداییه ب دیالوگا دپاماتیکی دناڤا پروسساییدا، ئه و بخو
ژی جوره کی هه ره گرنگی توخمی مملانا دپاماتیکیه .

3.1.2.2. مملانا جه سته یی (Physical Conflict): بی
گومان ده می مملانا گوتنی گرم و گور دبیت و ئاستی پیتما دیالوگی
به ره ژ بهرزبوونیه دچیت، وی ده می دهرئه نجامی قه رقه شه و چره
بپا توندا کاره کته رین دپامایی دئ ئالۆزی په یدا بیت و هه فرکیا ئه وان
دئ به ره ژ لیکدان و په فچوونیه چیت و لیره دوویم جورئ لوه کیی
مملانا مروف لگه ل مروفی کو مملانا جه سته ییه ژدایک دبیت و پۆلی
خو دگتیریت. هه لبه ت ب حوکمی لیکه فتن و په فچوونی ئه ژ جورئ
لاوه کیی مملانا مروف لگه ل مروفی (به رچا قترین جورئ مملانی د
داستانیدا یه . ئه ژ هه فرکیه پراپا جارن ژبه ر جوره کی دیترئ مملانی
دروست دبیت - مه ره م ژئ مملانا گوتنیه - و دبیته هۆکارئ
دروستبونا بالکیشی و که له ژانی د داستانیدا.⁽¹⁰⁸⁾ ب شیوه یه کی
گشتی ئه فه سه باره تی مملانا مروف لگه ل مروفی و جورین لوه کیین
ئهوئ. نها ژئی به پپی ئه و دانه نیاسین و شروقه کرنا کو مه بو ئه فه
جوری کری، دئ ته ماشه یی داستانا "شیخی سه نعان" که ین کانی
حه تا چ راده ئه ژ جوره تیدا هه یه و به رجه سته دبیت.

هه لبه ت لیره مه قیایه به یزترین مملانی مروف دژی مروفیدا بو
سه لماندا به رجه سته بوونا ئه فه جورئ مملانی د ئه فه داستانیدا
بینین. ئیکه مین به رژه نگین راسته قینه و به یزین مملانا مروف دژی
مروفی د ئه فه داستانیدا، ل ئه وی ده می ده ستپدکه ن کو شیخ کچکا
گورجی د خه ونیدا دبینیت، پشتی هنگی شه یدا و سه ودا سه ر دبیت و
دکه فیته د خه لویدا، به رجه سته دبن. ده می سو فپین شیخی داخوازا
وی چه ندئ ژئی دکه ن بهه قرا وه کو جارن ده ست ب زکر و تاعه تی
بکه ن، ل ویئ مملانا مروف لگه ل مروفی ژ جورئ لوه کیی گوتنی
به رجه سته دبیت:

هه رچی ژ شه یخ پورسیار دکر
نکره کی خوش مادار دکر
ل عاده تی هه ر جار دکر
شه یخ ئلتفات قه ط ژئ نه تی

که واته به ره م و دهرئه نجامی ئه فه مملانا شیخی و کچکا گورجی،
موسلمانبونا دوو باره یا شیخی و ئیمان ئیمان و موسلمانبونا کچکا
مه سیحی، هه روه ها شادبوون بوو ب گه هشتنا هه ژ و مرنا ئه وان
پیکه ف. مرن ژئی لیره ریکه که بو پاقریبوون و گه هشتنا ئه وان بهه فدوو،
هه ره وه کو هاتیه گوتن ((مرن پره که کو هه فالان دگه هینیه هه ژ و
مرن دهرگه هه که ژ دهرگه هین پوژا ئاخهره تی و هه یچ به نده یه که نه شیئ
بگه هیته خودئ، ئیلا ل وی دهرگه می پا ببوو ریت.))⁽¹⁰⁴⁾ ئانکو
هه ردوب مرنا خو، گه هشتنه ئه فینا خو یا راستی و ئه به دی. ئه فه
سه باره تی هه بوون و به رجه سته بوونا جورئ مملانا هه فدژا دپاماتیکیا
مروفی لگه ل د ئه فه داستانیدا، نها ژئی دئ به حس ژ جورئ دووی
ژ ئه فه دابه شکرنا مملانا دپاماتیکی که ین، کو ئه و ژئی مملانا مروف
لگه ل مروفیه .

3.1.2. مملانا مروف دژی مروفی (Man against man):
ئه ژ جورئ مملانی ژئی هه ره ژ ده قین پیکهات قه نجین دپاماین (ئوژن
ئسکریب) **** بگره تاکو گه له ک ژ شاکارین (ویلیام شیکسپر) بخو قه
دگریت. ئه ژ جورئ مملانا دپاماتیکی به ربه لاقترین جورئ مملانییه د
پراپا نواندین دپاماییدا، هه ره وه کو د گرنگی و باندورا ئه فه جورئ
مملانیدا هاتیه گوتن (توندوتیزترین و ئاشکرترین شیوه یی دپامایی
هه فرکیا مروفانه د ره وشا په فچوونیدا، کو ئه ژ چه نده کاکلکا پشکه کا
هه ره مه زنا دپامایی پیکه هینیت و توخمه کی گه له ک به یزه د گه له ک
پروسسین نواندا دپاماییدا.⁽¹⁰⁵⁾ ئانکو ئه م دکارین ئه فه جورئ
مملانی د پراپا ده قین دپاماییدا پتر ژ جورین دیترین مملانی ببینین.
د ئه فه جورئ مملانیدا، ناکوکی دناڤه را هه ردوو ئالیین هه فرکیی
لسه ر به مایی پرسه کا تایبه تیه و چ به ما و بنگه هین ئایدیو لۆژی
نینن. مملانا مروف لگه ل مروفی دکاریت دهرئه نجامی ئیک ژ ئه فان
پینقا ژویان بیت: یان گوتنی بیت، یان په فتاری بیت، یان هزری یان
ژی یا فیزیکی یان جه سته یی بیت.⁽¹⁰⁶⁾ به لام ب شیوه یه کی تایبه تیر
و پوختتر، ژیده رین دپامایی ئه فه جورئ مملانا مروف لگه ل مروفی،
دهرئه نجامی دوو جورین لوه کی دبینن و لسه ر پارقه دکه ن:

3.1.2.1. مملانا گوتنی (Verbal Conflict): ئه ژ جورئ
لاوه کیی مملانا هه فدژا دپاماتیکیا جورئ مروف دژی مروفی هه ره وه کو
ژ نافی وی خویایه، دهرئه نجامی ته کنیکا دیالوگا دپاماتیکی دروست
دبیت. ل ئه وی ده می کو کاره کته رین دپامایی دکه فنه به رامبه ری
هه فدوو و ب دیالوگی سه ره دهری لگه ل هه ژ دکه ن، پیتما دیالوگی
کاریگه ری ل ئه وی چه ندئ دکه ت - ب تایبه تی پیتما به رزا دیالوگا
دپاماتیکی کو دبیته ئه گه ری دروستبوون و سه ره لدان مملانا

شہیخ گوتہ وان قرقر مہکن
 ذکریٰ خوه ئیرو پور مہکن
 کہیفی ل من بی سوپ مہکن
 خوش نینہ صہوتا ژ وہ تی (109)
 خوش نینہ صہوتا زاہدان
 دہنگی مرید و عابدان
 چبکم ب ذکر و مہسجدان
 ب ئیعتکافا مزگہ تی (110)

نادہم ب وہ جہ معیہ تی (113)
 ہلبہت ئەف نموونہ یا ململانی ژ جورئ لاوہ کی گوتنیہ، ئەگەر بالا
 خو بدہینی دی بینین ل دویمایکا نمونی بیہنا ہندی ژئ دہیت کو
 ژ جورئ گوتنی بہرہف جہستہ بیفہ بجیت، بہ لام ئەف چہندہ بہرہ وام
 نابیت و ہر د بہرترین سنوری جورئ گوتنیڈا ب داوی دبیت،
 سوفیین وی خو ژ وی چہندی ددہ نہ پاش:
 گوستاخی یہ ئەم شیرہ تان
 ئعلام شہیخ کن قصصہ تان
 پیروی ل سہر مہ عملہ تان
 کہس ئلتفات قہت پی نہ تی (114)

کو ہر وہکو ژ شہرفہ کرنا نمونی بو مہ خویا دبیت، لیرہ شہیخ
 قہد بہرسفا سوفیین خو نادہت و ئەو زکر و تہہلیہ پیان وان وہکو
 پریژئی و قرقرکن م قہلہم ددہت. ہر وہہا ئەو زکریٰ کو ژ ئالیی
 زاہد و مریدین ویفہ دہیتہ کرن، ب دہنگہ گی نہخوش و نہپاو
 دہہژمیریت و ژ ہموویان مہترسیدارتر ژئ، خو بہری کرنا وییہ ژ
 مزگہفت و تاعہت و عبادہتی ئایینی، کو ہلبہت ئەگەر کہسین
 دہردورا وی بغن مدویف وی دریز بکن، دی ململانا گوتنی بہرہف یا
 جہستہ بیفہ چیت، بہ لام مورید و سوفیین وی ژبہر وی پیزگرتنا
 راہ بہدہرا کو بو شہیخ خو قاییلن، خو ژئوی چہندی ددہنہ پاش.
 نموونہ یہکا دیترا ئەفی جورئ ململانی، دہمی سو فی شہیخ خو دبہ نہ
 واری کچکا گورجی، پشتی کو شہیخ ب دیتنا وی شاد دبیت و سوفیین
 وی ژئ دخوازن ئیدی تہ ئەو دیت و ہرہ دا فہگہ پین و ئەم و ئەو نہ
 وہکو ہفین، شہیخ ب توندی بہرسفا ئەوان ددہت و ہموو سنوران
 دبہ زینیت و ئەفی بی ئابرووی و ہتکبہریی لسہر خو قہ بوول دکہت:

ہر د بہرہ وامیا ئەفی جورئ ململانیڈا، شہیخ سوفیین خو ب ئەوان
 کہسین کیم زان و بی سہربور ل قہلہمددہت بہرہ فانیہ کا بی ہمیا ژ
 ئەفینا خو دکہت و دبیزتہ ئەوان:
 ژ پاشی فان کتابہ تان
 دریز مہکن عبارہ تان
 ہوون صہ بکن ئشارہ تان
 دورین ژ حال و حکمہ تی (115)

ل سہر شیرہ تا نورینی
 ئەم غیرہ تا قہومینی
 نادہین ب طہبعی دینی
 ب جہزبہ یا سہفاہہ تی

فی حالہ کی کور تی ہہیہ
 دوربینہ کی دور تی ہہیہ
 پور مہتنہ کی سور تی ہہیہ
 صوفی نزانن وی خہ تی (116)
 بی ئسم و جسمی دلہری
 چبکم ب ئافا کہوپہری
 دی ئختیار کم سہقہری
 نار خوشترہ ژ فی فرقہ تی (117)

شہیخ گو: سہفیہی ئەللہم
 صوندخواری بوکرا روومہم
 ئیرول طہبعی وہ نہم
 قہبوول دکم قہباحہ تی (111)

پشتی بہیستنا ئەفان گوتنان، سوفیین شہیخ گہلک ژئ توره دبن و
 ب توندی ئەو ژئ بہرسفا ئەفی بی پیزیا وی ددہن و دہستان ژ وی
 دکیشن و ئیتر مایتیکرنی د پہوشا ئەویدا ناکن و تہرکا وی دکہن و
 دہیلنہ ویری:

شہیخ گو: ب ئەزمانی فہصیح
 دہنگی کچا بوکرا مہلیح
 نادہم ب بانگا وہی صہحیح
 دوورم ژ فی سہمعیہ تی (112)

شہیخ عاشقہ بی ئاگہہہ
 قہت های ژ حالی مہ نہہہ
 ناییت بکیر شہیخی وہہہ
 ژئ صہح بکہین طہریقہ تی
 مہجنوون صفہت ناییت بکیر
 مہجزووب بوویہ ئەف پیرہمیر
 شہیخی مہ وو ناقوس و دیر؟!
 ژ بو حوججہ تا تہرکیہ تی (118)

ئہر عاقلن من تیک مہدہن
 بہس شیرہ تان بیہودہ دہن
 ئیرو کچا نازک بہدہن

صوۆی حەمی رابوون ژ بال
هشتن ل وئ ئەو پیرە کال
حەمیان ل سەر دینی بە طال
وان بی حساب کەرب ژئەتەتی⁽¹¹⁹⁾

پشتی کو شیخ دەمینتە دەف کچکی و هەقال و سوۆفیی وی دچنە
وارئ خو، دیسان ململانەکا دیترا مروۆ دژی مروۆی دناقبەرا شیخی و
کچکا گورجیدا دروست دبیت، ل ئەوی دەمی کو شیخ دخوازیت کچکی
بو پەسەندکرنا ئەقینا خو رازی بکەت و دلداریا خو یا بی وینە و بی
سنوور بو ئەوی بدەتە خویانیکرن، کچک گەلەک ب کیماسی تەماشەیی
وی و داخواریا وی دکەت:

مسکا تە ئەزەرەنگ زەر کرم
حوببا تە ئەزەبتەر کرم
پێچام د دیرئ وەرکرم
ئینامە سەر قئ حالەتی
شەیح گۆ: تە ئەز بەدحال کرم
بی هەقیری یۆ هەقال کرم
حوببا تە ئیمچی نال کرم
ب چاکوچ و گازا موحبەتی⁽¹²⁰⁾

بەرسقا کچکی بقی رەنگیە کو:
نە ژ لاوەکی بابەت ئەزی
ناییت ل تە ترهئ رەزی
طاقەت نەهن سیفان ب گەزی
ب ئەو فەمی ژ کارکەتی⁽¹²¹⁾

ژ کوهنیی لیف شوۆر بووی
کەفتار و قامەت خوور بووی
ئیرۆ توژی دەفکوور بووی
بوۆری ژ بەحرالەدەتەتی⁽¹²²⁾

دل بەر دبی: یا پیرە میڕ
ژ کوهنیی نایی بکیڕ
لەو هەقیریان هشتی ل ئیر
بکیڕی بازاران نەتی⁽¹²³⁾

دەرئەنجامی ئەقان شکاندن، کچک داخواری ژئ دکەت هەر جورە
مەرجهکی کو ئەو دادنیتە ل بەر سینگئ وی، پتووستە ئەو بیی چۆن و
چرا پەسەند بکەت، کو دەستبەردان ژ ئاین و هەر جورە یاسا، تیتال
و داب و نەریتەکی ب ئایینی مەسیحیانقە یە. پشتی ئەوی چەندی ب
دریژیا رویدانین داستانی، سوۆفیی شیخی هەوار و گازیا خو دبنە دەف

کارەکتەرەکی بناقی (شیخی عەتتار) کو د داستانییدا ب خەلیفە
بەرنیاسە، پشتی هەقدیتنا ئەوان، جارەکا دی دەرئەنجامی ئەوی
دیداری و گازندە و شەپکرنا خەلیفەیی لگەل ئەوان، ململانا مروۆ دژی
مروۆی سەرھەلەدەتەتە:

خەلیفە یەک مابوول مال
هەقیریید شەیح تیک چوونە بال
ژیرا کەرن حال و حەوال
هاتینە بەر حمایەتی⁽¹²⁴⁾

تو شەیح عەطارئ صادقی
راست و دوروستی خالقی
ئیرۆ وەکیلی موطلەقی
عەونەت ژ فەرمانا تە تی

شەیح گۆتە وان صاحب سوړا
نە ئافەریین ژ عەھدا وەرپا
قیمییش نەبوون ب شەیحی خوەرپا
طرسان ژ شیر و شەوکەتی⁽¹²⁵⁾

شەوکەت نەکر وە پانصەدا
پێلا کو شەیح بر ئەسەدا
چاکەک نەبوو د کۆما وەدا
هەسپی خوہ باژۆت شەوکەتی

خو هوون حەمی بیکیر نەبوون
جوملە خو پانصەد میڕ هەبوون
لەو پەنجەگیری شیر نەبوون
ژ قەلسی و بی جورعەتی⁽¹²⁶⁾

دویمایەکی نمونە یا بەرچاڤ و بەرجەستە یا ململانا مروۆ دژی مروۆی یا
ئەفی داستانی ل ئەوی دەمیە کو شیخ فەدگەریت، فیجا کچکا گورجی
دبیتە ئەقیندار و شەیدایا شیخی، هەر ژبەر ئەوی چەندی کەسانین
دەورۆبەری وئ، گازندە و لۆمەیان ژئ دکەن کو خودان پلەوپایە و ژ
مالباتەک باش و... هتد، بەلام هەقیری دروست دبیت و کچک ب توندی
بەرسقا ئەوان ددەت:

دۆھتا میڕئ گورجیانی
سەر پەفا قاز و سی یانی
نسبەتا شەھ طوطیانی
نازکا خوور طەبعەتی
خوورییا بادە فرۆشی
شەف و روژ خەمرئ دنۆشی
ئەطلەس و کەمخان دپۆشی

4. لدویف تیورا دهر وونشیکاریا فرۆیدی، به شی نهستی ژ میشکی شیخی و ئاستی (ئو) بی که سایه تیا کاره کتیری شیخی، هۆکاری سهره کی و بهیزن ژبو دروستبوونا رهوشا تاییه تیا شیخی و بهره ف پیشچوونا بی سانسور و بی قهید و به ندین هه ز و خواسته کین دلداری و دلبرۆکیا وی.
5. جوری مملانا مروفا دژی مروفی، سهنگ و گرانیه کا تاییه ت د ئه فی داستانیدا هیه، ئه دشین بیژین پیزهیه کا مهن و خودان باندۆرین مملانین دراماتیکیین ئه فی داستانی، د ئه فی جوری مملانیدا بهرجهسته دبن.
6. ههروهه هه موو مملانین مروفا دژی مروفی د ئه فی داستانیدا د جوری لوه کیی مملانا گوتنیدا سنووردار دبن و قهید بهره ف ئاراسته یی جوری لوه کیی مملانا جهسته ییغه ناچن.

5. پهراویز

* فهقیی تهیران، نافی وی (مه مه د) ه. ئیک ژ ههلبه ستقائین کلاسیکین کورده، کول سال (1549 ز.) ل گوندی "واره زۆر" کو سهر ب قهزایا (مکس) ل باکوری کوردستانیه، ژدایکبوویه. فهقیی تهیران سی ناسنا هه بوینه: (میم و حی، مکسی، تهیران)، خودانی دیوانه کا مه زنه بنافی "دیوانا فهقیی تهیران"، کو وه کو کۆبه ره می ویه و گرنگترین به ره مین وی بریتینه ژ: "شیخی سه نعان، بهر صیسی عابد، بهیتا زه مبیلفرووش، بهیتا دمدم، بهیتا دلی (دلۆ رابه)، ههلبه ستا بهریکانی، ئه ی ئاف و ئاف، ئیرو ژ دهست حوسنا هه بیب، ئیرو ورن لیژم ورن، فهقه و بلبل، ئه للام چ زاتهک ئه حسه نه و... هتد." فهقی ل باژیری موكسی خواندیه و ل سال 1631 چوویه بهر دلۆفانیا خودی و ل گوندی "شاندیس" ی هاتیه فهشارتن.

ژیده:

- تهیران، فهقیی: 2005: 15 - 21.
  1. El- Ezabi A. Y. 1980. p 139.
  2. بنیره:
  - تامس، جیمس: 1387: 139.
  - عید، الدكتور کمال الدین: 2006: 104.
  3. عید، الدكتور کمال الدین: 2006: 406.
  4. داد، سیما: 1385: 385.
  5. بنیره:
  - ئیراهیمی، عهبدووللا: 2012: 1329.
  - روحانی، ماجد مردوخ: 1387: 1891.
  - سوبحان، کامه ران: 2004: 30.
  - قاضی، حافظ: 2005: 346.
  - 6: قورئانا پیروژ: سوورده تا ههلبه قه ره: ئایه تا 30.
  7. نایت، دیمون: 1388: 88.
  8. براهنی، رضا: 1368: 161.
  9. سوبحان، کامه ران: 2005: 78.
  10. سوبحان، کامه ران: 2005: 57.
  11. مکی، ابراهیم: 1383: 185.
  12. سالار، ئهحمه د: 2005: 103.
  13. مهکته بی ناوه ندیی دیراسات و توژیینه وه: 1996: 24.
- * ئیکه مین دهقی درامایا جیهانی کو هتا پوژا ئه فرۆ گه هشبیهته دستین مه، ئه دهقی درامایی ژلای درامنیسی یونانی ل سال (472) بهری زاینی هاتیه نفیسین. هزر و مزارا سهره کیا ئه فی دهقی ژ که توارئ سهرده می خو، ئانکو شه پری سالامیس یی کو دناقبه را یونانی و ئیرانیاندا رویدای. ژیده:

هه ر ب زبیر و زینه تی (127)
 خه ملا خوه دیسان کار بکه
 حه میان ل به ئی بار بکه
 صاحب دلان پی هار بکه
 هه رچی ده را مه یلاته تی (128)

به رسفا کچی بو گاننده و داخواریین ئه وان بقی پهنگیه:
 ئه رهنگ دبی یا چافه به لهک
 چبکم ب زبیر، چبکم ب چهک
 له ورا کو دویم ناکهت فه لهک
 طه حلم ژ فی بی موروه تی (129)

چافان ژ کبیرا کل بکم
 دی پووسته کی ل مل بکم
 چم جه ننه تی حاصل بکم
 دارول به قا بکی مره تی

من پووسته کی باقی ده فی
 که و ئه ر ژ دهست ساقی ده فی
 قه لبی خوه موشتاقی ده فی
 بووره ک ده فی کچ پی ره تی (130)

بقی پهنگی ژ مملانا جوری مروفا دژی مروفی د ئه فی داستانیدا بهرجهسته دبیت، هه ره وه کو مه د نموونه یاندا دبیتی و خویابووی، هه موو ژ ئه وان مملانه یان دچنه لژیر مملانا لوه کی گوتنی و چ ژ مملانین مروفا دژی مروفی د ئه فی داستانیدا سنوور و دژواریا ئه وان هند یا توند نینه کو ژ جوری مملانا گوتنی تیپه رن و بچنه لژیر خانا مملانا لوه کی جهسته یی.

4. ئه نجام

1. د شیاندا هه یه ژ بهر بهرجهسته بوون و پهنگه دانا بهیژا توخمی مملانی د داستانا "شیخی سه نعان" یا (فهقیی تهیران) دا، بهیته گوتن کو ئه ف داستانه، داستانه کا خودان ساخله ت و تاییه تمه ندیین دراماتیکیه و د شیاندا هه یه وه کو ده قه کی درامایی بهیز، بو نواندین سینه مایی و شانۆیی ژلای ده رهینه رانقه مفا ژ بهیته وه رگرتن.
2. مملانا مروفا دژی خو یان ژ مملانا دهر وونی، ب پرانی د ئه فی داستانیدا د که سایه تیا هه ردوو کاره کتیرین سهره کیین ئه ویدا، ئانکو شیخی و کچکا گورجیدا بهرجهسته دبیت.
3. خهون دینن پۆله کی مهن و وهرچه رخانه د دروستبوون و بهرجهسته بوونا مملانا دهر وونی د ئه فی داستانیدا دگبیریت و هه ره ژ بهر ئه فی چهندی ژ پیکا لیکۆلینکرنی لدویف تیورا دهر وونشیکاری بو ئه فی جوری خووش دکهت.

- ملشینگر، زیگفرد: 1366: 14.
- *** نهو شه‌پئی کو ل سالا (480) بهری زایینی دناقبه‌را ئیرانیان و یوونانیاندا ب ده‌ستپیت‌شخه‌ریا ئیرانیان پویدای و د نه‌نجامدا، ب شکه‌ستنا ئیرانیان نیزیکی گزیرتا سالامیس ل که‌ندا فئی (Egine) ب دویمه‌ایک هاتی، کو ده‌یته گوتن نه‌سخیلوس خق بخق وه‌کو سه‌ریازه‌ک د ریژین له‌شکه‌ری یوونانیاندا، ل نه‌وی شه‌پئی یی به‌ژدار یوو. ژیدهر:
- دورومی یی، ژاکلین: 1386: 14.
14. لکرک، گی و دسولیر، کریستف: 1381: 28.
15. نژیوه‌یی، شغان قاسم: 2018: 136.
16. رضایی، عربعلی: 1382: 68.
17. سه‌عید، دانا عه‌لی: 2003: 38.
18. سوپجان، کامه‌ران: 2004: 30.
19. عید، الدکتور کمال الدین: 2006: 406.
20. محمه‌د تاهر، مه‌کنون: 2010: 69.
21. آدر، استلا: 1387: 131.
22. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 336 – 337.
23. باکثیر، علی احمد: 1964: 75.
24. نژیوه‌یی، شغان قاسم: 2018: 138.
25. سوپجان، کامه‌ران: 2004: 34.
26. محرابی، رحمت الله: 1372: 88.
27. نوبل، ویلیام: 1385: 27.
28. داد، سیما: 1385: 385.
29. محمه‌د عه‌زین، که‌یفی: 2009: 48.
30. مکی، ابراهیم: 1383: 187.
31. موسی، دکتور سید کاظم و زارعی، فخری و مرادی، غلامحسین: 1392: 336.
32. مک گی، رابرت: 1387: 140.
33. مک گی، رابرت: 1387: 140.
34. مک گی، رابرت: 1387: 141.
35. حنیف، محمد: 1384: 49.
36. الزیادات، الدکتور تیسیر محمد: 2010: 118.
37. بنژیوه:
- مکی، ابراهیم: 1383: 190 – 199.
- تامس، جیمس: 1387: 139.
- اگر، لاجوس: 1383: 226 – 241.
38. بنژیوه:
- مکی، ابراهیم: 1383: 194.
- پورعمرانی، روح الله مهدی: 1386: 169.
39. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 327.
40. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 328.
41. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 335.
42. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 335 – 336.
43. نجاتی، دکتور محمد عثمان: 1391: 48.
44. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 336 – 337.
45. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 337.
46. ئیبراهیم، سه‌ید: 2007: 949.
47. شوالیه، ژان و گریبان، آلن: 1385: 47 – 48.
48. کوپر، جی سی: 1379: 225.
49. شوان، ئیبراهیم نه‌حمه‌د: 2010: 203.
50. العنبری، خالد بن علی: ؟: 121.
51. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 338.
52. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 338 – 339.
53. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 339.
54. زرین کوب، دکتور عبدالصین: 1376: 80.
55. داد، سیما: 1385: 480.
56. هاشمی، رقیه و پورنامداریان، دکتور تقی: 1391: 138.
57. مارش، کلاویو و ارتیز، گی: 1384: 22.
58. شمسیا، دکتور سیروس: 1383: 218.
59. ویبستیر، راجتین: 2006: 167.
60. ره‌سول، هه‌لمه‌ت بایز: 2012: 25.
61. حوسین، دکتور هیمداد: 2007: 347.
62. شمسیا، دکتور سیروس: 1383: 219.
63. جمعی از مؤلفان: 1386: 178.
64. فروید، زیگموند: 1342: 10.
65. شمسیا، دکتور سیروس: 1383: 219.
66. حوسین، دکتور هیمداد: 2007: 348.
- *** لیبیدو (Libido): وزه‌یا سیکس و ژیانی، ب واتایه‌کا تاییه‌تی مه‌ره‌م ژئی شه‌هوه‌ت و خواسته‌کین سیکسیه و ب واتایا گشتی ژئی، حه‌ز و مه‌یل، دۆستی، عه‌شق و شه‌هوه‌تا کو ژلایی مروقیفه بق تشته‌کی ده‌یته ناراسته‌کرن و ده‌رپین و خواسته‌کا سیکسی ژئی و پشکه‌کا سه‌ره‌کیا نه‌وییه. ژیدهر:
- فروید، زیگموند: 1343: 9 – 10.
67. گورین، ویلفرد ال: 1377: 143.
68. ره‌سول، هه‌لمه‌ت بایز: 2012: 31 – 32.
69. ایبرمز، ام. اچ و هرفم، جفری گالت: 1387: 385.
70. کزازی، دکتور میر جلال الدین: 1393: 13.
71. وکیلی، شروین: 1385: 76.
72. وایس، لی لی: 1378: 47.
73. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 346.
74. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 347.
75. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 348.
76. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 349 – 350.
77. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 350.
78. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 350 – 351.
79. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 352.
80. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 352 – 353.
81. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 353.
82. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 353.
83. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 353 – 354.
84. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 354.
85. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 355.
86. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 368.
87. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 369.
88. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 371.
89. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 372.
90. ته‌یران، فه‌قیی: 2005: 375.
91. ستاری، جلال: 1378: 75 – 76.
92. ستاری، جلال: 1378: 77.

93. ستاری، جلال: 1378: 115.

94. تهریران، فهقیی: 2005: 387.

95. فروید، زیگموند: 1342: 9.

96. تهریران، فهقیی: 2005: 422.

97. تهریران، فهقیی: 2005: 422 – 423.

98. تهریران، فهقیی: 2005: 423.

99. تهریران، فهقیی: 2005: 429.

100. تهریران، فهقیی: 2005: 430.

101. تهریران، فهقیی: 2005: 435.

102. تهریران، فهقیی: 2005: 443.

103. تهریران، فهقیی: 2005: 444.

104. ستاری، جلال: 1378: 119.

**** یوجین ئسکرپ: (24 دسیمبهرا 1791 – 20 فبریفه ریا 1861)،
دراماتیسست و نفیسهری (دانهری) ههلبه سستین ئوپیرایی ژ وهلاتی فرهنسا کول
باژیی پارسی ژدایکبوو و هه رل ویری مریه. خودانی گهلهک ههلبه سستین ئوپیرایی
مهزنه. دراما و ئوپیرایی وی گهلهک خوشتقی بوون.

105. بارکر، کلایو. 1387: 216.

106. پورعمرانی، روح الله مهدی: 1386: 166 – 167.

107. موسی، دکتور سید کاظم و زاری، فخری و مرادی، غلامحسین: 1392: 344.

108. موسی، دکتور سید کاظم و زاری، فخری و مرادی، غلامحسین: 1392: 345.

109. تهریران، فهقیی: 2005: 340.

110. تهریران، فهقیی: 2005: 341.

111. تهریران، فهقیی: 2005: 377.

112. تهریران، فهقیی: 2005: 377 – 378.

113. تهریران، فهقیی: 2005: 378.

114. تهریران، فهقیی: 2005: 380.

115. تهریران، فهقیی: 2005: 385 – 386.

116. تهریران، فهقیی: 2005: 386.

117. تهریران، فهقیی: 2005: 386 – 387.

118. تهریران، فهقیی: 2005: 389.

119. تهریران، فهقیی: 2005: 390 – 391.

120. تهریران، فهقیی: 2005: 395.

121. تهریران، فهقیی: 2005: 397.

122. تهریران، فهقیی: 2005: 398.

123. تهریران، فهقیی: 2005: 399.

124. تهریران، فهقیی: 2005: 414.

125. تهریران، فهقیی: 2005: 415.

126. تهریران، فهقیی: 2005: 416.

127. تهریران، فهقیی: 2005: 432.

128. تهریران، فهقیی: 2005: 434.

129. تهریران، فهقیی: 2005: 434 – 435.

130. تهریران، فهقیی: 2005: 436.

ئبراهیم، سهید. 2007. خه نامه ی کوردی. وه رگتیرانی: رزگار کریم. ناوه ندی
رؤشنبری سلیمانی. سلیمانی.

ئبراهیمی، عهبدووللا. 2012. فرههنگی کاوه (فارسی - کوردی)، بهرگی سنییه.
چاپخانه ی ئاراس _ ههولیر. دهزگای چاپ و بلاوکردنه وه ی ئاراس.
ههولیر

تهیران، فهقیی. 2005. دیوانا فهقیی تهیران. کۆمکران و تویراندن: سهعید
دیره شی. چاپخانه وهزاره تا پهروهردی/ههولیر. دهزگه ها سپریز. دهۆک.

4. حوسین، دکتور هیمدادی. 2007. دهوازیهک بۆ رهخنه ی ئهدهبی کوردی.
چاپخانه ی خانی/دهۆک. دهزگای موکریانی. ههولیر.

رهسول، ههلمهت بایز. 2012. رهه ندی دهروونی له چیرۆکهکانی شتیزاد
حهسهندا. چاپخانه ی موکریانی. دهزگای موکریانی. ههولیر.

سالار، ئهحمه د. 2005. هونه ر و ژیان. دهزگای چاپ و پهخشنی سهردهم.
سلیمانی.

سوبحان، کامه ران. 2005. شاتق و ناسنامه. دهزگای چاپ و پهخشنی سهردهم.
سلیمانی.

سوبحان، کامه ران. 2004. فرههنگی شاتقی. چاپخانه ی تیشک. چاپ و
بلاوکردنه وه ی وهزاره تی رؤشنبری. سلیمانی.

سهعید، دانا عه لی. 2003. هونه ری نووسینی دراما و دهقی شاتقی خۆمالی.
زنجره ی کتیبی دهزگای چاپ و پهخشنی سهردهم. سلیمانی.

شوان، ئبراهیم ئهحمه د. 2010. فرههنگی سۆفیانیه ی دیوانی جزیری و مهحوی.
چاپخانه ی حه جی هاشم/ههولیر. له بلاوکاره و دههکانی ئهکادیمیایی کوردی.
ههولیر.

قاضی، حافظ. 2005. فرههنگا قاضی. چاپخانه حه جی هاشم/ ههولیر. دهزگه ها
سپریز یا چاپ و وهشانی. دهۆک.

مهکتهبی ناوه ندیی دیراسات و توژیینه وه. 1996. بنیاتنانی شاتقی کوردی.
چاپخانه ی بریه تی. مهکتهبی ناوه ندیی دیراسات و توژیینه وه ی پارته ی
دیمۆکراتی کوردستان/مهکتهبی سیایی. ههولیر.

مهحمه د تاهر، مهکنوون. 2010. دیالۆگ د درامایا کوردیدا _ دهقه را بهه دینان
وهک نمونه _ ناما ماسته ری. کۆلیژا ئادابی. زانکویا دهۆک. دهۆک.

مهحمه د عه زیز، که یفی. 2009. رهخنه ی درامی له رۆژنامه نووسی کوردیدا
(باشووری کوردستان 1970 – 1991). نامه ی ماسته ر. کۆلیژی زمان.
زانکوی سه لاهه ددین. ههولیر.

نیره وه یی، شفان قاسم. 2018. ریباز و مژارین ئهده بی. چاپخانه پهنج/ سلیمانی.
ژ وهشانی پهرتووکخانا خانی. دهۆک.

ویستیر، راجیر. 2006. توژیینه وه ی تیوری ئهده بی. وه رگتیران: عه بدولخالق
یه عقوبی. چاپخانه ی وهزاره تی پهروه رده. دهزگای موکریانی. ههولیر.

2.6. ژیدهرین عه ره بی:

باکتیر، علی احمد. 1964. فن المسرحية من خلال تجاربي الشخصية. دار
المعرفة. قاهرة.

الزیدات، الدکتور تیسیر محمد. 2010. توظیف القصيدة العربية المعاصرة
لتقنيات الفنون الاخری. دار البدياءة. عمان.

عید، الدکتور کمال الدین. 2006. اعلام والمصطلحات المسرح الأروبي. دار الوفا
لدنیا للطباعة والنشر. الأسکندرية.

3. ژیدهرین فارسی:

اگری، لاجوس. 1383. فن نمایشنامه نویسی. چاپخانه ی نوپهار. انتشارات نگاه.
تهران.

6. ژیدهر

1.6. ژیدهرین کوردی:

- العنبری، خالد بن علی. تعبیر خواب در پرتو قرآن و سنت. ترجمه‌ی: صلاح الدین توحیدی. نسخه‌ی الکترونی سایت (عقیده).
ایبرمز، ام. اچ و هرفم، جفری گالت. 1387. فرهنگ توصیفی اصطلاحات ادبی. چاپخانه‌ی هاتف. انتشارات رهنما. تهران.
آدلر، استلا. 1387. تکنیک بازیگری. چاپخانه‌ی غزال. نشر مرکز. تهران.
بارکر، کلاویو. 1387. بازی های نمایشی. ترجمه‌ی: داور آل محمد و محمدرضا آل محمد. چاپخانه‌ی فرنو. انتشارات نگاه. تهران.
6. براهنی، رضا. 1368. قصه نویسی. چاپخانه کتیبه. نشر البرز. تهران.
7. پورعمرانی، روح الله مهدی. 1386. آموزش داستان نویسی. چاپخانه‌ی گلرنگ. انتشارات تیرگان. تهران.
تامس، جیمز. 1387. تحلیل (فرمالیستی) متن نمایشی: برای بازیگران، کارگردانان و طراحان. ترجمه‌ی: علی ظفر قهرمانی نژاد. چاپ و صحافی سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. انتشارات سمت. تهران.
جمعی از مؤلفان. 1386. روان شناسی عمومی. چاپ و نشر دانشگاه پیام نور. تهران.
حنیف، محمد. 1384. قابلیت‌های نمایشی شاهنامه. چاپخانه‌ی انتشارات سروش. انتشارات سروش و مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌ای. تهران.
داد، سیما. 1385. فرهنگ اصطلاحات ادبی. چاپ دیدآور، انتشارات مروارید. تهران.
دورومی، بی، ژاکلین. 1386. تراژدی یونان. ترجمه‌ی: خسرو سمیعی. چاپخانه‌ی نیکا. نشر قطره. تهران.
رضایی، عربعلی. 1382. واژگان توصیفی ادبیات: انگلیسی - فارسی. چاپخانه‌ی واحد کامپیوتر فرهنگ معاصر. انتشارات فرهنگ معاصر. تهران.
روحانی، ماجد مردوخ. 1387. فرهنگ فارسی - کردی. جلد سوم. چاپخانه‌ی تندیس نقره‌ای. انتشارات دانشگاه کردستان. سنندج.
زرین کوب، دکتر عبدالحسین. 1376. آشنایی با نقد ادبی. چاپخانه‌ی مهارت. انتشارات سخن. تهران.
ستاری، جلال. 1378. پژوهشی در قصه‌ی شیخ صنعان و دختر ترسا. چاپخانه‌ی سعدی. نشر مرکز. تهران.
شمیسا، دکتر سیروس. 1383. نقد ادبی. چاپخانه‌ی رامین. انتشارات فردوس. تهران.
شوالیه، ژان و گریبان، آلن. 1385. فرهنگ نمادها. ترجمه‌ی: سودابه فضایی. جلد چهارم. چاپ و نشر انتشارات جیحون. تهران.
فروید، زیگموند. 1342. تعبیر خواب و بیماریهای روانی. ترجمه‌ی: ایرج پورباقر. چاپخانه‌ی فردوسی. مؤسسه‌ی انتشارات آسیا. تهران.
فروید، زیگموند. 1343. سه رساله ده‌باره‌ی میل جنسی. ترجمه و تحشیه: هاشم رضی. چاپخانه‌ی کاویان. مؤسسه‌ی انتشارات آسیا. تهران.
- کزازی، دکتر میر جلال الدین. 1393. وختشور ایران. چاپخانه‌ی مهارت. انتشارات معین. تهران.
کوپر، جی سی. 1379. فرهنگ مصورنمادهای سنتی. ترجمه‌ی: ملیحه کرباسیان. چاپخانه‌ی مهارت. نشر فرشاد. تهران.
گورین، ویلفرد ال. 1377. راهنمای رویکردهای نقد ادبی. ترجمه‌ی: زهرا میهن خواه. چاپخانه‌ی مؤسسه‌ی اطلاعات. انتشارات اطلاعات. تهران.
لکرک، گی و دسولیر، کریستف. 1381. ماجراهای جاوید تئاتر. ترجمه‌ی: نادعلی همدانی. چاپخانه‌ی جباری. نشر قطره. تهران.
مارش، کلاویو و ارتیز، گی. 1384. کاوش در الهیات و سینما. ترجمه‌ی: امیر احمدی آریان و ملک محمدی، نیما و نوروزی، احسان و نیک فرجام، امید و وقفی پور، شهریار. چاپخانه‌ی معراج. انتشارات بنیاد سینمایی فارابی. تهران.
محرابی، رحمت الله. 1372. آموزش تئاتر. چاپخانه‌ی کامران. انتشارات تربیت. تهران.
مک گی، رابرت. 1387. داستان (ساختار، سبک، اصول). چاپخانه‌ی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. انتشارات هرمس. تهران.
مکی، ابراهیم. 1383. شناخت عوامل نمایش. چاپخانه‌ی انتشارات سروش. انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران (سروش). تهران.
ملشینگر، زیگفرد. 1366. تاریخ تئاتر سیاسی. چاپخانه‌ی تک. انتشارات سروش. تهران.
موسی، دکتر سید کاظم و زارعی، فخری و مرادی، غلامحسین. 1392. بررسی عنصر کشمکش در داستان رستم و سهراب. نشریه ادب و زبان دانشکده شهید باهنر کرمان. شماره 34.
نایت، دیومن. 1388. داستان نویسی نوین. ترجمه‌ی: مهدی فاتحی. چاپخانه‌ی جهان کتاب. انتشارات چشمه. تهران.
نجاتی، دکتر محمد عثمان. 1391. حدیث و روانشناسی. ترجمه‌ی: حمیدرضا شیخی. چاپخانه‌ی مؤسسه‌ی چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی. انتشارات بنیاد پژوهشهای اسلامی. مشهد.
نوبل، ویلیام. 1385. راهنمای نگارش گفتگو. ترجمه‌ی: عباس اکبری. چاپخانه‌ی انتشارات سروش. نشر سروش و اداره‌ی کل پژوهشهای سیما. تهران.
وایس، لی لی. 1378. تعبیر خواب. ترجمه‌ی: دکتر منصور حکیم جوادی. چاپخانه‌ی عروج. انتشارات کیانوش. تهران.
وکیلی، شروین. 1385. مغز خفته. چاپ و نشر انتشارات اندیشه سرا. تهران.
هاشمی، رقیه و پورنامداریان، دکتر تقی. 1391. فصلنامه‌ی علمی و پژوهشی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی سنندج. شماره‌ی دهم.

4.6 ژئودهرین نینگلیزی:

El- Ezabi A. Y. _ et.al, Oxford, Oxford university press, England, 1980, p 139.

تجسيد عنصر صراع القوات المتضاد الدرامي في ملحمة "شيخ الصنعاني" للشاعر (فقه الطيران) – انواع الأناسان ضد نفسه والأناسان ضد الأناسان أنموذجاً –

الملخص:

تمثل ملحمة (الشيخ صنعان) لـ (فقي طيران) إحدى أشهر الملاحم في الأدب الكردي الكلاسيكي، وتمتاز أيضا بصفات درامية عديدة والتي يمكن تجسيد معظم العناصر والتقنيات الدرامية في هذه الملحمة. على سبيل المثال، يمكن تجسيد عنصر الصراع الدراماتيكي الذي يعتبر جوهر الدراما والنص الدرامي يفقد لذته بفقدان هذا العنصر. إن الطبيعية الدراماتيكية في هذه الملحمة، تساعدنا على النظر إليه كنص درامي وخاصة للتمثيل الكثيف لعنصر الصراع الدراماتيكي في داخله. يمكن تقسيم الصراع الدراماتيكي وحسب مفهومه وطبيعته إلى عدة أنواع، مثلا(النوع العام، المفهوم الصراعي المجسد، نوع النوعية الصراعية و نوع القوة المتناقضة). وفي هذه الدراسة اخترنا نوع (القوة المتضادة) وذلك لأن هذا النوع من الصراع الدراماتيكية قد انعكس وبصورة كثيرة من أي نوع آخر، داخل نص الملحمة المذكورة. لهذا اخترنا المادة التطبيقية لبحثنا المعنون بـ "تجسيد عنصر صراع القوات المتضاد الدرامي في ملحمة "شيخ الصنعاني" للشاعر (فقه الطيران) – انواع الأناسان ضد نفسه و الأناسان ضد الأناسان أنموذجاً –"

الكلمات الدالة: الشيخ الصنعاني، الصراع الدراماتيكية، أنواع الصراعات، الأناسان ضد نفسه، الأناسان ضد الأناسان.

Embodiment of Dramatic Contradicted-Power Conflict in Faqe Tayran's Epic Poem "Shekhe San'an - Man vs. self, man vs. man as a simple -

Abstract:

Faqe Tayran's epic of Shekhe San'an, as an epic of Kurdish classic literature, has a lot of dramatic characteristics via which the bases of many dramatic techniques and types can be identified. Dramatic conflict which is regarded as the essence of drama without which the dramatic text loses its effectiveness, interest and taste and is dull. The dramatic nature of this epic allows one to be able to handle it as a dramatic text, especially because the dramatic conflict is powerfully manifested in this epic. Dramatic conflict according to its nature, concept and state is divided into some types: the general one, the concept of embodied conflict, the type of conflict and antagonism. In this study, antagonism is adopted because this type of dramatic conflict is in conformity with the nature and content of this epic more than do the other types. Therefore, this study is entitled "Embodiment of Dramatic Contradicted-Power Conflict in Faqe Tayran's Epic Poem "Shekhe San'an - Man vs. self, man vs. man as a simple –"

Keywords: Shekhe San'an, Dramatic conflict, Types of conflict, Man vs. self, man vs. man.